

УДК [929.532:930.253]:94(477.7)

Л. Г. БІЛОУСОВА*

МЕТРИЧНІ КНИГИ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК ДЖЕРЕЛО ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ МІГРАЦІЙ ТА ЕТНОКОНФЕСІЙНОЇ ІСТОРІЇ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

Подано відомості про фонди Державного архіву Одеської області, в яких зберігаються метричні книги релігійних установ та об'єднань різних віросповідань: православного, римо-католицького, євангелічно-лютеранського, реформатського, іудейського, мусульманського, євангельсько-баптистського, старообрядницького, менонітського та ін. Показано різноманітність та різновидовість церковних книг, їх діловодні особливості, стан розробки довідкового апарату та введення до наукового обігу як цінних джерел для дослідження міграційних процесів та історії етнічних громад на Півдні України.

Ключові слова: актові записи; баптисти; віросповідання; етнічні громади; іудеї; консисторія; лютерани; міграції; меноніти; мусульмани; метричні книги; православні; протестанти; реформати; римо-католики; сектанти; старообрядці; фонди.

Цінність метричних книг як історичного джерела очевидна – це історія певних населених пунктів, матеріал для дослідження адміністративно-територіального поділу, для біографічних довідників, енциклопедій, відомості, на які дають запит органи Міністерства юстиції – суди, нотаріати, відділи реєстрації актів цивільного стану тощо. Але найчастіше до метричних книг звертаються пересічні громадяни для підтвердження родинних відносин, зв'язку поколінь та фактів біографії членів своєї сім'ї. Саме в актових записах є відомості, що слугують підставою для встановлення родового прізвища й імені, релігійної приналежності, соціального стану, звання, професії, місця проживання, іноді – національності. У комплексі ці документи також є важливим і цінним джерелом для дослідження історії різних етнічних громад: православних – українців, росіян, греків, болгар, сербів, молдован, албанців (арнаутів), чорногорців; вірмено-григоріан – вірменів; римо-католиків – німців, поляків, італійців, французів, франко-швейцарців; протестантів (євангелічних лютеран, реформатів, менонітів) – німців, голландців, поляків, шведів, німців-швейцарців; мусульман – татар; сектантів – духоборів, молокан, штундистів, євангельських християн та ін., до яких належали переважно росіяни – вихідці з внутрішніх губерній Російської імперії.

* Білоусова Лілія Григорівна – кандидат історичних наук, заступник директора Державного архіву Одеської області.

Це історія окремих особистостей, їх сімей, поколінь та в цілому національних громад, яку можна досліджувати у різних аспектах – особистісному, статистичному, демографічному, міграційному та ін.

У Державному архіві Одеської області (далі – Держархів Одеської обл.) зберігається близько 11 тис. метричних книг різних релігійних конфесій – православної, римо-католицької, євангелічно-лютеранської, євангелічно-реформатської, вірменської (вірмено-григоріанської), іудейської, ісламської (мусульманської, магометанської), а також метричні книги так званих “сектантів” та тих, хто не сповідував жодної віри. Хронологічні рамки актової документації – з 1758 до 1928 року. Територіально вони належать переважно до Херсонської губернії, але є й значні комплекси документів парафій Бессарабської, Катеринославської, Подільської і Таврійської губерній – території колишнього Новоросійського краю і сучасного Півдня України. В цілому це цікаві та змістовні джерела, які дозволяють досліджувати багатонаціональне населення причорноморського регіону, значну частину якого склали іноземці – переважно вихідці з різних країн Західної Європи, Османської імперії та ін.

Метою цієї статті є показати різноманітність та різновидовість церковних книг, що зберігаються у Державному архіві Одеської області; висвітлити їх діловодні особливості, стан розробки довідкового апарату та введення до наукового обігу з акцентом на етноконфесійну історію Півдня України.

Православні

Переважає більшість метричних книг (близько 6,2 тис.) належить до православних парафій і сконцентрована у фонді “**Херсонська духовна консисторія**” (ф. 37). За майже півтора столітній період діяльності цієї установи офіційні назви її змінювалися відповідно до адміністративно-територіальних змін та меж юрисдикції:

1775 – 1784 рр. – Слов’янська і Херсонська Духовна Консисторія (далі – ДК);

1784 – 1796 рр. – Катеринославська і Херсонсько-Таврійська ДК;

1798 – 1803 рр. – Новоросійсько-Дніпровська ДК;

1803 – 1812 рр. – Катеринославська і Херсонсько-Таврійська ДК;

1812 – 1837 рр. – Херсонсько-Таврійська ДК;

1837 – 1919 рр. – Херсонська ДК (далі – ХДК).

Фонд надійшов на державне зберігання до Одеського крайового історичного архіву в 1927 р. з архіву Єпархіальної ради – правонаступника ліквідованої після революції консисторії. З 1955 р. він регулярно поповнювався: Обласний архів РАЦС передавав до Держархіву Одеської області документи, терміни зберігання яких у відомчому архіві минули.

Метричні книги надходили також у різні роки після численних адміністративно-територіальних змін і реформ з інших областей України і Молдови. Відбувалися і несподівані виявлення нових матеріалів в Одесі: так, у 1963 р. у приміщенні, що колись належало Духовній Семінарії, виявили 925 справ канцелярії Консисторії.

За більш ніж 200-річний період свого існування архів Консисторії зазнав значних втрат під час революцій, іноземних інтервенцій, громадянської війни, а також у перші роки радянської влади. Є документальні відомості про розкрадання матеріалів ще до прийняття їх на державне зберігання: у 1920-і рр. голова Єпархіальної Ради повідомляв у своїх рапортах про те, що в приміщенні протікав дах, а через вікна зловмисниками були викрадені численні томи протоколів і журналів, значна кількість сповідальних розписів і метричних книг. Великих втрат фонд також зазнав під час Великої Вітчизняної війни (близько 10,5 тис. справ з 15 тис.).

Таким чином, станом на 01.01.2015 р. у фонді нараховується: за описами- 17636 справ за 1752-1928 рр., з них наявні – 6182 справи за 1758–1926 рр., в т.ч. метричні книги за 1776–1926 рр. (до архіву надійшли метричні книги від церков, що діяли після скасування ХДК).

Науково-довідковий апарат фонду ХДК складається з 24-х описів: чотири з них – справи канцелярії, інші 20 включають переважно (або винятково) метричні книги.

Інформацію про види і повноту документації дає перелік описів:

№ 1 (канцелярія) – 1778–1908 рр, 4084 справ за описом, у т.ч. 1041 наявні;

№ 1а (канцелярія) – 1758-1928 рр., 1025 справ за описом, в т.ч. 142 наявні за 1758-1926 рр.;

№ 2а (канцелярія) – 1783–1918 рр., 776 справ за описом, в т.ч. 423 наявні за 1783-1895 рр.

№ 2б (канцелярія) – 1900–1920 рр., 7413 справ за описом, в т.ч. 671 наявна.

Описи справ канцелярії ХДК вміщують управлінську документацію: укази Святійшого Синоду, журнали засідань ХДК, укази і розпорядження єпархіального начальства; формулярні зведення про церкви і священнослужителів Херсонської єпархії; настільні реєстри ХДК; церковні літописи, відомості про призначення, звільнення, переміщення і смерть священнослужителів і церковних старост; про будівництво церков у губернії; інвентарні описи церков єпархії; метричні книги про народження, шлюб і смерть; зведення про видачу метричних свідоцтв; прохання, листування і справи про розірвання шлюбів, книги шлюбних обшуків; матеріали щодо розслідувань і покарань за провини і злочини церковнослужителів та світських осіб, про накладення епитимій; про

ченців, що мандрували, і таких, що вийшли з-за кордону; пожертвування; матеріали про прийняття православної віри представниками інших сповідань; про боротьбу православної церкви з розколом і “сектантством”.

Інформативним джерелом про церкви є *клірові зведення* (рос.: “*клировые ведомости*”) ¹, які складаються з 3-х частин. Частина 1 “*Відомості про церкву*” містить дані про дату будівництва церкви, престол, утвар, штат, жалування, прибутки та джерела фінансування, наявність землі та її якість, стан будівель церкви, віддаленість від крупних населених пунктів, найближчі населені пункти, наявність при церкві молитовних будинків, цвинтарів, дату початку ведення метричних книг та сповідальних розписів, наявність приходських книг, дані про капітал та його рух, склад бібліотеки, відомості про школи при церкві, наявність церковного старости.

Частина 2 “*Послужні списки священно-церковно-служителів з їхніми сімействами і церковних старост і відомості про удовиць і сиріт, які підвідомчі церкві*” містить найдетальніші біографічні відомості про священників, дияконів, псаломщиків та ін., зокрема про основні етапи основні етапи кар’єрного росту, нагороди, а також про членів їхніх сімей.

Частина 3 “*Відомості про парафію*” є статистичним зведенням про населені пункти, що входили до парафії, кількість будинків або господарств, кількість жителів (всього, окремо чоловіків та жінок), відстань до церкви, кількість парафіян – окремо духовних, дворян, міщан, селян, іновірців (євреїв, магометан та ін.), розкольників (із зазначенням, якого толку), сектантів (якої саме секти і кількість осіб). Клірові зведення завершуються *списком про службу старости* окремої церкви за певний період.

У канцелярії зберігаються також справи, що доповнюють метричні книги, наприклад: “*Різні документи*”, “*Свідоцтва про народження, шлюб і смерть, білети та паспорти на проживання в Одесі, які були здані до Михайлівської церкви м. Одеси*” тощо. Це набір різноманітних документів: метричних свідоцтв (витягів) про народження, шлюб і смерть, білетів на проживання від поліції, паспортів та квитанцій від міських дум, вдівських видів від приказів громадського призріння (підклування), свідоцтв про приписку до призовної дільниці від управ та ін. На початку справ є хронологічний перелік парафіян, що подавали документи для реєстрації шлюбу².

Цінним джерелом для підтвердження подружніх відносин є *шлюбні обишуки*, що містять інформацію про наречену і нареченого та резолюцію про відсутність перепон для церковного обряду.

Матеріали *про розірвання шлюбів* містяться в указах консисторії, окремих справах із розгляду прохань про розлучення та щорічних настільних реєстрах судного столу консисторії. Настільні реєстри є хро-

нологічним переліком документів (заяв, прохань, скарг, листування, протоколів консисторії та ін.), що надходили на розгляд судного столу з різних питань: порушення закону або правил поведінки духовними особами та служителями, незаконне звільнення з посади, конфлікти між парафіянами і священиками тощо, а також подання на розірвання шлюбу. У реєстрі зазначався зміст документа, резолюції з певного питання та всі вхідні і вихідні реєстраційні номери³.

Крім справ Канцелярії, до фонду ХДК вміщено метричні книги та супровідні документи, а саме:

- **Опис № 2 – 1870–1879 рр.**, 147 справ за описом, у т.ч. 136 наявні. Метричні книги м. Одеси та передмість, Ананьївського, Єлисаветградського, Тираспольського, Олександрійського, Херсонського повітів Херсонської губернії. Шлюбні обшуки Успенської церкви м. Одеси (1877–1879).
- **№ 3 – 1780–1870 рр.**, 1666 справ за описом, у т.ч. 1304 наявні. Метричні книги м. Одеси і передмість, населених пунктів Ананьївського, Вознесенського, Бобринецького, Єлисаветградського, Одеського, Олександрійського, Ольвіопольського, Тираспольського і Херсонського повітів Херсонської губернії, а також Новоросійських військових поселень.
- **№ 3а – 1839–1887 рр.**, 324 справи за описом, в т.ч. 269 наявні за 1839–1881 рр. Метричні книги м. Одеси і передмість, населених пунктів Одеського повіту.
- **№ 4 – 1780–1918 рр.**, 240 справ за описом, у т.ч. 237 наявні. Метричні книги м. Одеси і передмість, населених пунктів Ананьївського, Бобринецького, Вознесенського, Новомиргородського, Одеського, Олександрійського, Ольвіопольського, Тираспольського, Херсонського, Єлисаветградського повітів Херсонської губернії, а також Новоросійських військових поселень. Укази Синоду, протоколи засідань ХДК, фінансові звіти (відомості про прибутки та витрати, жалування причту) і шлюбні обшуки Одеського кафедрального Преображенського собору, відомості про церкви і духовництво, настільні реєстри 2-го судового столу для розірвання шлюбів ХДК, інвентарні описи церков епархії, прохання і листування про розірвання шлюбів і видачу метричних свідоцтв.
- **№ 5 – 1776–1860 рр.**, 28 справ, всі наявні. Метричні книги церков сіл Добрянки і Сухий Ташлик; формулярні списки священиків Варварівської церкви с. Ольвіополь.
- **№ 6 – 1814–1880 рр.**, 132 справи, всі наявні. Метричні книги м. Одеси і передмість, Одеського повіту.
- **№ 7 – 1843–1877 рр.**, 7 справ, всі наявні. Метричні книги Ананьївського повіту.
- **№ 8 – 1806–1915 рр.**, 88 справ за описом, всі наявні. Метричні книги Тираспольського повіту Херсонської губернії, Балтського

- повіту Подільської губернії та Аккерманського і Ізмаїльського повітів Бессарабської губернії (з 1873 р. – області)⁴.
- **№ 9 – 1860–1882 рр.**, 6 справ, всі наявні. Метричні книги Успенської церкви с. Олександрівка (Арнаутівка) Одеського повіту.
  - **№ 10 – 1821–1888 рр.**, 53 справи, всі наявні. Метричні книги передмість Одеси, Ананіївського, Одеського і Єлисаветградського повітів Херсонської губернії та Балтського повіту Подільської губернії.
  - **№ 11 – 1875–1911 рр.**, 22 справи, всі наявні. Метричні книги м. Одеси і передмість, Одеського повіту.
  - **№ 12 – 1875–1883 рр.**, 80 справ, всі наявні. Метричні книги м. Одеси і передмість, Одеського повіту.
  - **№ 13 – 1882–1925 рр.**, 1189 справ, всі наявні. Метричні книги м. Одеси і передмість, пароплавів, Григоріє-Бізюкова монастиря (1889-1912), Одеського старообрядницького молитовного будинку (1884-1906), Софіївської церкви у маєтку Фальц-Фейна (1889-1912) та ін.; шлюбні обшуки Одеського Преображенського Собору (1913-1914), одеських церков – Успенської (1918), Покровської (1919-1920), Олексіївської (1920), Стрітенської (1920) і Вхідієрусалимської (1893-1918) та Петропавлівської церкви с. Павлівки Тираспольського повіту (1913).
  - **№ 13 б – 1907–1919 рр.**, 39 справ, всі наявні. Метричні книги старообрядницької громади м. Одеси⁵.
  - **№ 13 в – 1907–1919 рр.**, 3 справи, всі наявні. Метричні книги міської управи про сектантів м. Одеси (спр. 1, 2) та осіб, що не належали ні до якої віри (спр. 3).
  - **№ 13 г – 1912–1921 рр.**, 10 справ, всі наявні. Метричні книги 2-ї Одеської громади євангельських християн.
  - **№ 14 – 1876–1897 рр.**, 167 справ, всі наявні. Метричні книги передмість м. Одеси, Одеського і Тираспольського повітів.
  - **№ 15 – 1784–1869 рр.**, 45 справ за описом, наявні 43 справи. Метричні книги м. Одеси і передмість; Вознесенського, Одеського, Олександрійського, Тираспольського, Херсонського, Єлисаветградського повітів; міст Миколаєва, Олександрії, Херсона, Єлисаветграда; військових поселень - Богданівки, Білоусівки, Щербанки та ін.
  - **№ 16 – 1891–1917 рр.**, 79 справ, всі наявні. Метричні книги м. Одеси і передмість, Одеського повіту.
  - **№ 17 – 1858–1919 рр.**, 13 справ, всі наявні. Метричні книги Одеського повіту (села Олександрівка, Благосве, Баранівка, Баранове, Великий Буялик, Ново-Миколаївка, Северинівка, Шарове, Євгенівка).

Така різноманітність у географічному плані пояснюється, зокрема, численними адміністративно-територіальними змінами у радянський

період, в результаті яких до складу ХДК на державне зберігання надійшли книги церков не тільки Херсонської, а й Подільської і Бессарабської губерній. Наявність метричних книг пароплавів, військових формувань та шпиталів є відображенням специфіки регіону та певних історичних подій, зокрема Першої світової війни.

В результаті особливостей комплектування одиниць зберігання в різні історичні періоди значна частина метричних книг різних церков, особливо за першу половину XIX століття, виявилася сформованою у вигляді окремих справ під узагальненими назвами: “Метричні книги м. Одеси”, “Метричні книги м. Одеси і Одеського повіту”, “Метричні книги Одеського повіту”, аналогічні назви по інших повітах. Ці книги з “глухими” заголовками потребують укладання внутрішніх описів до кожної справи.

Така робота вже здійснена групою дослідників під керівництвом А. В. Пивовара за період з 1780 до 1812 року, результати частково опубліковані⁶. Наразі учасниками проекту А. В. Пивоваром, С. Г. Решетовим, О. І. Пешим готується черговий довідник за період з 1813 до 1842 року. Спеціалістами Держархіву О. В. Мартиненко і С. М. Герасимовою розроблені метричні книги за 1843–1860 рр. за описом № 3 і робота продовжується.

Метричні книги велися за встановленими формами, визначеними “Законами про стани” Російської імперії⁷. Однак у різні періоди форми могли дещо змінюватися і мати свої особливості.

Православні метричні книги ф. 37, як правило, складаються з 3-х частин.

Частина 1, “Про народжених”, вміщує відомості: номер актового запису з розподілом окремо на чоловічі і жіночі номери (іноді наскрізна нумерація); число і місяць народження (в деяких книгах початку XIX ст. не зазначалися); число і місяць хрещення; відомості про батьків – стан (підданство, титул, звання, чин), прізвище, ім’я та по батькові батька; ім’я та по батькові матері; віросповідання; прізвища, імена та по батькові хрещених батьків (рос. – “восприемников”), їх стан (звання, підданство, титул, чин); ім’я священника, що здійснив обряд. У метричних книгах наявні також актові записи про хрещення дорослих осіб, що перейшли з іншого віросповідання у православ’я. Такі записи не виділені в окремий комплекс, а значаться за хронологією у частині метричної книги про народжених.

Безцінними джерелами для біографістики є актові записи щодо видатних особистостей, а саме: про народження в Одесі поетеси Анни Ахматової (Горенко, 1889 р., Преображенський собор)⁸, радянського і американського астрофізика Георгія (Джорджа) Гамова (1904 р., Преображенський собор)⁹, письменників братів Валентина Катаєва (1897 р.,

Скорбященська церква)¹⁰ і Євгена Петрова (Катаєва, 1903 р., Скорбященська церква)¹¹ та ін.

Частина 2, “Про тих, хто вступив у шлюб”, містить такі дані: номер актового запису; число і місяць вінчання; відомості про нареченого – стан (підданство, титул, звання, чин), прізвище, ім’я та по батькові нареченого, його вік, віросповідання; аналогічні відомості про наречену; дані про свідків (поручителів) – прізвища, імена та по батькові, стан (звання, підданство, титул, чин та ін.); ім’я священика, що здійснив обряд.

Частина 3, “Про померлих”, має такі відомості: номер актового запису з розподілом окремо на чоловічі і жіночі (іноді наскрізна нумерація); число і місяць смерті; число і місяць поховання; відомості про померлого – стан (підданство, титул, звання, чин), прізвище, ім’я та по батькові, його вік і причина смерті; місце поховання; ім’я священика, що здійснив обряд.

Кожна книга завершується “екстрактом” (з 2-ї половини XIX ст. – відомостями) із зведеною статистикою щодо кількості і видів актових записів за рік з урахуванням статевого та вікового критеріїв зареєстрованих. Окремо зазначалися діти та особи, що перейшли у православ’я, а також ті, що померли неприродною смертю.

Деякі записи вражають і змінюють наші звичні уявлення про тривалість людського життя. Так, у метричній книзі Преображенського Собору м. Одеси за 1824 рік є актовий запис № 65 про смерть капітана Запорізького кінного війська у відставці Ісидора Білого у віці 153-х років! У графі “какою болезню” зазначено – “натурально”. Цей неймовірний факт священик Никанор Котелевський засвідчив двічі (!) – в актовому записі та в екстракті, що завершує метричну книгу¹².

Не менш цікаві дані про довгожителів, термін життя яких перевищив 100 років, виявлені у метричних книгах Одеської Грецької Свято-Троїцької церкви: з 1799 до 1919 року зареєстровано 17 осіб, з яких у віці 100 років померло 7 чол., 101 р. – 2, 103 р. – 1, 105 р. – 1, 107 р. – 2, 108 р. – 1 і 110 р. – 2¹³.

Серед православних метричних книг можна виокремити групи джерел, які дають можливість досліджувати історію певних етнічних громад. Так, церкви Покрова Пресвятої Богородиці, як правило, є церквами українських козаків, для яких така назва була традиційною.

Окремо можна виділити метричні книги грецьких церков півдня України, які з кінця XVIII ст. засновувалися у містах Одесі, Єлисаветграді, Миколаєві, Херсоні, Бердянську, Маріуполі, Юзівці, Сімферополі, а також у селах – Малому Буялику й Олександрівці-Арнаутівці поблизу Одеси, поселеннях навколо Маріуполя, Балтачокраку у Криму та ін.

Документація Одеської Грецької Свято-Троїцької церкви є унікальним джерелом для вивчення міграцій та складу грецької громади упродовж 1799–1920 років, а саме: формування військових поселень;

відомості про місце походження (проживання) до еміграції на терени Російської імперії; імміграційні хвилі греків з острова Хіоса, Республіки Семи Іонійських островів, території Османської імперії, Великобританії, Франції, Австро-Угорщини; зміна соціального статусу та інтеграція греків у станове суспільство Російської імперії; формування земляцтв усередині грецької громади; історії окремих сімей, династій та особистостей.

У фонді ХДК зберігаються **метричні книги Одеської старообрядницької громади храму Покрова Пресвятої Богородиці** про народження, шлюб і смерть (40 справ, 1884–1919 рр., описи 13, 13 б). Вони велися за встановленими типовими формами. Особливістю є те, що в записах зазначалися ще й повні адреси проживання учасників релігійних обрядів — парафіян. Треба враховувати, що деякі одеські церкви, зокрема Покровська, Успенська, Петропавлівська, починали свою діяльність як старообрядницькі, пізніше стали називатися “єдиновірними”, а згодом перестали бути старообрядницькими. Перша відома нам старообрядницька метрична книга датується 1800 роком – це книга Старообрядницької церкви Покрови Пресвятої Богородиці міста Одеси Тираспольського повіту, що належала до благочинія старообрядницьких (єдиновірних) церков Херсонської єпархії¹⁴.

Також у фонді знаходяться метричні книги й такої протестантської деномінації, як **Друга Одеська громада євангельських християн** (10 справ, 1912–1921 рр.), виокремлені в окремий опис, 13-г. Вони також мають свої діловодні особливості.

“*Книга о родившихся*” містить такі відомості: номер за порядком (номер актового запису, нумерація наскрізна); дату та місце (село (місто), губернія, повіт) народження; місяць, число і рік, коли була здійснена молитва з приводу народження дитини; ім’я новонародженого; стать; стан (звання, чин тощо), ім’я, по батькові та прізвище батька, його вік; ім’я, по батькові та дівоче прізвище матері, її вік, віросповідання батьків, повна адреса їх проживання; прізвища та імена хрещених батьків; стан (звання, чин), імена, по батькові та прізвища свідків (рос. – “восприемников”); підписи батьків та свідків. Актові записи щомісяця засвідчувалися головою громади та двома членами ради.

“*Книга о бракосочетавшихся*” має такі розділи: номер актового запису; дату і місце шлюбу; стан (звання, чин тощо), ім’я, по батькові та прізвище нареченого, його віросповідання, повна адреса проживання; вік нареченого; стан (звання, чин тощо), ім’я, по батькові та прізвище нареченої, її віросповідання, повна адреса проживання; вік нареченої; місце і три дати оголошення шлюбу; підписи подружжя, свідків і того, хто здійснив шлюбний обряд.

“*Книга об умерших*” вміщує: номер запису; дату смерті; стан (звання, чин тощо), ім’я, по батькові та прізвище померлої особи, віросповідання, повна адреса проживання; вік померлої особи (дата народжен-

ня) – для чоловіків і жінок окремі графи; причина смерті; стан (звання), ім'я, по батькові і прізвище, адреса проживання особи, що подала заяву про смерть; прізвище особи, що здійснила поховання (проповідника, духовного наставника), місце поховання; підпис особи, що зробила запис у книзі.

В окремий опис виділені **метричні книги сектантів м. Одеси** (оп. 13-в), що велися Одеською міською управою (3 од. зб., 1907–1919 рр.). Книга про народження (оригінальна назва – *“Книга о родившихся сектантах, не объединенных в общины, а также хотя бы и объединенных в общины, но или не признающих духовных лиц, или не имеющих утвержденного наставника”*), містить актові записи про баптистів: номер запису, дату народження, ім'я новонародженого, стать, відомості про батьків – звання, прізвище, ім'я та по батькові, приналежність до релігійної громади, адреса проживання, власноручний підпис батька та свідків із зазначенням адрес останніх. Кожний актовий запис завірений міським головою та секретарем.

Виявлено лише один актовий запис *про шлюб* баптистів за 1918 рік, який зареєстровано у книзі Одеської міської управи про шлюб осіб, які не визнавали ніякої віри¹⁵.

“Книга для записи умерших сектантов, не признающих духовных лиц” містить відомості про баптистів та старообрядців, що не визнавали священства. За кожною особою зазначалися номер актового запису, дата смерті, звання, прізвище, ім'я та по батькові, віра, адреса проживання, відомості про шлюб; звання, прізвище, ім'я та по батькові чоловіка померлої або жінки померлого з адресою їх проживання; причина смерті; звання, прізвище, ім'я та по батькові особи, що зробила заяву про смерть; відомості про духовних осіб, які здійснили погребіння, та місце поховання; підписи голови та секретаря Одеської міської управи.

У фонді ХДК зберігається **книга** Одеської міської управи **про громадян, які не належали ні до якої віри** (*“Метрическая книга Одесской городской управы о лицах, не принадлежащих ни к какой вере, за 1917 год”*). Перший запис у цій книзі було зроблено 29 вересня 1917 р. про шлюб між 22-річним студентом Новоросійського університету Всеволодом Васильовичем Зав'яловим та 30-річною жінкою-лікарем Саррою Вольфівною Тав'евою – обоє не сповідували жодної з релігій. Вказувалися їхні адреси, звання, імена та по батькові поручителів з адресами проживання, також, що з 16 до 23 вересня 1917 р. було здійснено публічне оголошення – об'яви про шлюб вивішувалися біля входу до будинку міської управи. У вірчому записі за підписами голови, секретаря та 5-ти членів управи зазначалося, що цей шлюб був заявлений особисто нареченим і нареченою у присутності управи, підтверджений поручителями (свідками), після публічних оголошень ніяких заяв проти цього шлюбу не було; отже, згідно з законом Тимчасового

уряду від 14 червня 1917 р., акт про шлюб було внесено до цієї книги¹⁶. Аналогічна книга збереглася й за 1918 (червень–грудень) – 1919 (січень–листопад) рр.¹⁷

Таким чином, до складу фонду ХДК увійшли метричні книги значної частини території колишнього Новоросійського краю (Херсонської, Катеринославської, Таврійської губерній) і Бессарабської області (губернії), населені пункти які тепер належать до Одеської, Херсонської, Миколаївської, Кіровоградської, Полтавської, Запорізької, Дніпропетровської областей та Республіки Молдова.

Із значного за обсягом фонду Херсонської духовної консисторії науковими співробітниками Держархіву були описані метричні книги 53-х православних церков міста Одеси за 1797–1923 рр., а також військових формувань і шпиталів. Дані опубліковано у 2011 році у Випуску 1 Зведеного каталогу метричних книг¹⁸.

Упродовж 2007–2014 рр. до Державного архіву Одеської області надійшли дореволюційні **метричні книги з 26-ти районних відділів РАЦС за період з 1852 до 1921 року** – загалом понад 2 тис. справ та алфавітів до них.

На першому етапі їх було сформовано в окремі **фонди-колекції** за назвами благочиній.

Склад цих фондів виявився неоднорідним як за назвами фондоутворювачів, так і за видами документів.

Частина матеріалів є хронологічним продовженням фонду *Херсонської духовної консисторії*, оскільки вміщує метричні книги церков Ананьївського, Одеського, Тираспольського, Єлисаветградського, Херсонського повітів Херсонської губернії. Вони надійшли з відділів РАЦС Ананьївського, Березівського, Біляївського, Велико-Михайлівського, Іванівського, Кодимського, Котовського, Красноокнянського, Миколаївського, Любашівського, Овідіопольського, Роздільнянського, Фрунзівського і Ширяївського районів Одеської області. За логікою фондоутворення, ці справи мали б увійти до складу фонду № 37 Херсонської духовної консисторії як завершальний комплекс документів.

Друга частина надходжень є складовою фонду *Подільської духовної консисторії*, так як це метричні книги церков Балтського та Ольгопольського повітів Подільської губернії. Вони надійшли з відділів РАЦС Ананьївського, Балтського, Березівського, Велико-Михайлівського, Кодимського, Котовського, Любашівського, Фрунзівського, Ширяївського районів Одеської області, територія яких до 1919 року повністю чи частково належала до Подільської губернії. Отже, логічно було б для цього комплексу документів започаткувати у Державному архіві Одеської області фонд Подільської духовної консисторії (основна частина фонду Подільської духовної консисторії зберігається у Державному архіві Хмельницької області).

Третя частина надходжень – з відділів РАЦС південних районів Одеської області: Арцизького, Білгород-Дністровського, Болградського, Ізмаїльського, Кілійського, Ренійського, Саратського, Тарутинського і Татарбунарського. Це територія колишніх Ізмаїльського й Аккерманського повітів Бессарабії, яка у 1812–1918 рр. перебувала у складі Російської імперії під назвою “Бессарабська область (з 1873 р. – губернія)”, а з 1918 до 1940 рр. внаслідок окупації опинилася у складі Королівства Румунії як жудець Четатя-Албе (Аккерманський повіт) і жудець Ізмаїл (Ізмаїльський повіт).

У зв’язку з цими політичними й адміністративно-територіальними змінами комплекс справ, що містить актові записи жителів Бессарабії дорадянського періоду, є неоднорідним і складається з трьох видів документів:

- 1) метричні книги за 1873–1918 роки церков, що підпорядковувалися *Кишинівській духовній консисторії*; велися російською мовою;
- 2) метричні книги за 1918–1938 роки церков, що належали до *Румунської православної церкви*; велися румунською мовою;
- 3) книги реєстрації народжень, шлюбів та смертей за 1918–1938 роки *примарій комун (сільських управ)* Ізмаїльського й Аккерманського (Четатя-Албе) повітів Королівства Румунії; велися румунською мовою.

Цікаво, що за період 1918–1938 рр. народження, шлюби і смерті жителів Бессарабії реєструвалися спочатку в цивільних установах (примаріях), а потім у церквах. Отже кожний актовий запис фактично дублювався, але у зв’язку з втратами архівних справ у період Другої світової війни наразі маємо приклади наявності у певному населеному пункті за один і той же рік як обох видів справ (метрична книга і книга примарії), так і одного з видів або ж відсутності будь-якої актової документації.

Питання критеріїв фондування вищезазначених матеріалів, зокрема, найменування фондів, стали предметом дискусій спеціалістів. Адже благочинія були не установами-фондоутворювачами, а лише територіально-церковними одиницями (частинами єпархій). По друге, описи фондів не відтворювали склад документації у межах кожного фонду.

Для встановлення істини упродовж 2014–2015 років науковцями Держархіву було здійснено детальну наукову розробку перших 15-ти фондів, а саме тих, що надійшли з відділів РАЦС (ДРАЦС) таких районів Одеської області, як: *Ананьївський, Балтський, Березівський, Біляївський, Великомихайлівський, Іванівський, Кодимський, Котовський, Красноокнянський, Любашівський, Миколаївський, Овідіопольський, Роздільнянський, Фрунзівський і Ширяївський*.

Було описано кожну парафію, уточнено назви фондоутворювачів (Херсонська і Подільська духовні консисторії), благочинній, хронологічні рамки і склад документів кожного фонду, удосконалено описи. У

процесі розробки склад документів деяких фондів зазнав змін. Так, з дореволюційних церковних метричних книг було виокремлено актові записи відділів РАЦС за 1920–1924 роки (9 справ), які було приєднано, відповідно до правил, до фондів радянського періоду. Також серед православних метричних книг було виявлено комплекс метричних книг про смерть Нейфрендентальської євангелічно-лютеранської (німецької) парафії за 1894–1908 роки, які було виокремлено з фонду 905 “Колекція метричних книг відділу РАЦС Іванівського районного управління юстиції Одеської області” та приєднано за приналежністю до фонду 894 “Євангелічно-лютеранські парафії Херсонської, Бессарабської, Катеринославської, Таврійської губерній”.

Накопичений матеріал став підставою для аналізу всього комплексу документів, узагальнень і внесення змін у назви фондів. Оскільки в одних і тих же фондах поєднувалася документація двох або навіть трьох фондоутворювачів, відповідно найменувати фонди виявилось нецільним. Відтак було прийняте спільне рішення Науково-методичної ради та Експертно-перевірної комісії від 06 квітня 2015 року перейменувати фонди благочиній на фонди колекцій метричних книг відповідних відділів РАЦС (ДРАЦС), що їх зібрали та передали на державне зберігання.

Таке фондування обґрунтоване, перш за все, прикладним значенням, оскільки значно спрощує пошук інформації, якщо зважити на численні адміністративно-територіальні зміни у 1920–1950-х рр. у складі Одеської області та відсутність вичерпних довідників. Наприклад, така адміністративно-територіальна одиниця, як повіт, сьогодні є територією кількох сучасних районів. На склад документації фондів впливали численні адміністративно-територіальні реформи на теренах Одещини, такі, як: перейменування, укрупнення та поділи районів і населених пунктів, утворення Автономної Молдавської Соціалістичної Республіки (1924–1940), виокремлення з Одеської області нових областей – Миколаївської (1937), Кіровоградської (1939), Херсонської (1944, з Миколаївської області), приєднання до Одеської області Ізмаїльської області (1954) та ін. Внаслідок таких змін дореволюційна церковна документація виявилась розпорошеною між різними архівними фондами, які під час надходження на державне зберігання до відділів РАЦС систематизувалися вже за сучасним адміністративно-територіальним поділом. Отже, необхідно враховувати, що метричні книги одного населеного пункту можуть знаходитися у кількох фондах різних відділів РАЦС.

Хронологічні рамки “дорадянських” метричних книг було розширено до 1938 р. (станом на 01.01.2015) у зв’язку з надходженням до Держархіву книг церков Бессарабії, яка у 1918–1940 рр. перебувала у складі Румунії.

Підсумком вищезазначеної роботи став анотований Перелік фондів, що надійшли до Держархіву у 2007–2014 роках з Одеського обласного, районних та міських відділів РАЦС (ДРАЦС) Головного управління юстиції в Одеській області.

Наразі назва фонду й анотація вміщують такі реквізити: 1) вид документації; 2) назва відділу РАЦС, який зберігав і передав до Держархіву метричні книги; 3) назва фондоутворювача (назва консисторії) відповідно до адміністративно-церковного поділу (назви благочиній, єпархій) та адміністративно-територіального поділу (назви повітів, губерній); 4) крайні дати документів; 5) кількість метричних книг і алфавітів до них.

Описані матеріали увійшли до Випуску 2 Зведеного каталогу метричних книг Державного архіву Одеської області. Довідник вміщує 15 фондів колекцій метричних книг районних Відділів РАЦС (ДРАЦС) (*Ананьівський, Балтський, Березівський, Біляївський, Великомихайлівський, Іванівський, Кодимський, Котовський, Красноокнянський, Любашівський, Миколаївський, Овідіопольський, Роздільнянський, Фрунзівський, Ширяївський райони Одеської області*, а також метричні книги описів 16, 17 фонду 37 “*Херсонська духовна консисторія*”, які хронологічно доповнили описання парафій. У цілому описано 850 метричних книг, складено описові статті на 196 парафій (приходів) за 1852–1921 роки, з них 154 парафії Херсонської духовної консисторії та 42 парафії Подільської духовної консисторії (див. Додаток 1).

Варто зазначити, що дореволюційні метричні книги церков, що діяли на території сучасного *Савранського району* (колишньої Подільської губернії), до Держархіву Одеської області не надходили, так як зберігаються у фонді Подільської духовної консисторії у Державному архіві Хмельницької області.

Метричні книги церков, що діяли на території сучасного *Комінтернівського району*, були передані до Держархіву з районного відділу РАЦС ще у 1993–1998 роках і були вміщені до описів 16 і 17 фонду Херсонської духовної консисторії.

Розробка фондів продовжується. Наступний Випуск 3 Зведеного каталогу метричних книг буде логічним продовженням Випуску 2 і вміщуватиме колекції метричних книг і актових книг примарій за 1870–1939 роки, що надійшли з відділів РАЦС (ДРАЦС) південних районів Одеської області – *Арцизького, Білгород-Дністровського, Болградського, Ізмаїльського, Кілійського, Ренійського, Саратовського, Тарутинського і Татарбунарського*.

Метричні книги церков Бессарабії зберігаються також у Комунальній установі “*Ізмаїльський архів*” – колишній філії Державного архіву Одеської області. Їх описування та публікація довідника заплановані на 2015–2019 роки.

Римо-католики

До 1917 р. на території Російської імперії існувало **12 римо-католицьких єпархій**: Могилівська, Тираспольська (колишня Херсонська), Віленська, Луцько-Житомирська, Тельшевська; сім єпархій діяли на території Царства Польського: Варшавська, Августівська (Рейнська), Калішська, Келецька, Люблінська, Полоцька і Сандомирська¹⁹.

Римо-католицькі церкви Херсонської і Бессарабської губерній (а також – Астраханської, Катеринославської, Саратовської, Ставропольської, Самарської, Таврійської та Грузії) підпорядковувалися в 1782–1848 рр. – **Могилівському римо-католицькому архієпископству**, в 1848–1852 рр. – **Херсонській римо-католицькій єпархії**, з **1848 р.** – **Тираспольській римо-католицькій єпархії**, резиденція якої знаходилася спочатку в Тирасполі, а згодом у місті *Саратові*. До єпархії входило **12 деканатів**: Саратовський, Каменський (Кам'янський), Катериненштадський, Марієнтальський, Зеельманський, Бердянський, Катеринославський, Сімферопольський, Миколаївський, Одеський, П'ятигорський і Тифліський.

До складу **Одеського деканату** входило **18 парафій**: 1. Одеса, церква Успіння Богородиці; 2. Одеса, церква Св. Климента; 3. Мангейм (філії Георгенталь і Йоганесталь); 4. Ельзас; 5. Єреміївка (філія Шеміот); 6. Кляйнлібенталь; 7. Йозефсталь; 8. Марієнталь; 9. Францфельд; 10. Кандель; 11. Зельц; 12. Баден; 13. Страсбург (філії Степанівка, Мирюлюбівка, Мар'янівка, Андріяшівка (Шлессель)); 14. Северинівка; 15. Понятівка (Лангенберг) і філії Семенівка, Кошари, Біцилівка; 16. Волкове (Ней-Лібенталь) і філії Ней-Баден, Кулакове, Богунське, Косколівка; 17. Єлисаветград; 18. Тирасполь.

В Одесі діяло 3 римо-католицькі церкви (костели).

Одеська римо-католицька парафіяльна церква Успіння Богородиці (*Костел в ім'я Успіння Пресвятої Діви Марії*) була споруджена у 1853 р. на вулиці Катерининській за проектом архітекторів Ф. Моранді і Ф. Гонсіоровського на місці невеликого костела, зведеного ще у 1805 р. (землю відвели у 1796 р.). У цьому костелі був похований новоросійський і бессарабський генерал-губернатор і одеський градоначальник граф О. Ф. Ланжерон. Управлінський апарат церкви у кінці XIX ст. складався з настоятеля, 2-х куратів націй (польської, італійської), церковного правління на чолі з настоятелем, членів правління – синдиків націй (польської, німецької, французької, італійської) та секретаря²⁰. Костел на сьогодні є діючим.

Церква Св. Климента була зведена на Балківській вулиці (Молдавanka) за проектом архітектора В. Домбровського у стилі “пломеніючої готики”. Костел був освячений у серпні 1906 р., зруйнований радянською владою у 1930-х рр.

Костел Св. Петра (Французька церква) був збудований на вулиці Гаванній за проектом архітектора О. Вассала у 1913 році і діє дотепер.

Метричні книги римо-католицьких парафій представлені у Державному архіві Одеської області трьома фондами.

Фонд 628 “Римо-католицькі парафіяльні церкви (костели) м. Одеси, сс. Мангейм, Северинівка” (5 од. зб., 1814-1919 рр.) є симбіозом справ з фондів, втрачених у період Великої Вітчизняної війни, а саме: ф. 353 “Римо-католицька церква с. Фестерове Одеського повіту Херсонської губернії” (усі 8 од. зб. втрачені), ф. 38 “Одеська римо-католицька парафіяльна церква Успіння Богородиці” (2 од. зб.), ф. 79 “Мангеймська римо-католицька церква” (11 од. зб.) та фонд Северинівської римо-католицької церкви (довідкові дані втрачені).

Фонд 628 вміщує 2 метричні книги Мангеймської парафії (німецьких колоній Мангейм, Зельц, Ельзас, Баден та ін.): про шлюб (1814–1847 рр., латинською мовою), про народження (1819–1835 рр., латинською мовою); міста Одеси про шлюб (1867–1878 рр., російською мовою), с. Северинівки (поляки) – про смерть (1844–1858 рр., російською мовою)²¹.

Крім метричних книг, збереглася всього одна справа з управлінською документацією: договори, купчі, плани та креслення першого Одеського костелу в ім'я Успіння Пресвятої Діви Марії (заснованого у 1805 р.): договори, купчі, плани та креслення, фінансові документи, листування з управлінської діяльності (1913–1919 рр.)²².

До справ 2 і 3 фонду 628 укладено та опубліковано детальний науково-довідковий апарат та іменні переліки²³.

Фонд 925 (I-447) “Римо-католицька церква у с. Красна Аккерманського (Четатя-Албе) повіту, Бессарабія” (22 од. зб., 1917–1939) надійшов на зберігання до Державного архіву Одеської області у 2003 р. у зв'язку з ліквідацією відділу архіву в м. Ізмаїлі. Костел с. Красна (німецька колонія, заснована у 1815/16 рр. вихідцями з Польщі²⁴) підпорядковувався до 1917 р. Тираспольській римо-католицькій єпархії; з 1918 р. – діяв на території, окупованій Королівством Румунія. Фонд містить винятково метричні книги латинською мовою.

Фонд 921 “Римо-католицька парафіяльна церква (костел) міста Балти Подільської губернії Балтсько-Ольгопільського деканату Луцько-Житомирської римо-католицької духовної консисторії” (26 од. зб., 1848–1920 рр.) надійшов на зберігання до Держархіву Одеської області у 2007 р. з відділу РАЦС Балтського районного управління юстиції Одеської області. Вміщує 16 метричних книг та 10 алфавітів до них російською мовою.

Метричні книги римо-католицьких церков Новоросійського краю за 1814–1854 рр. зберігаються також у Державному архіві Саратовської області (Російська Федерація) – за місцезнаходженням колишньої Тираспольської римо-католицької консисторії; відомості опубліковано²⁵.

Протестанти: лютерани і реформати

Євангелічно-лютеранська парафія Одеси була затверджена 3 лютого 1803 р. й охоплювала лютеранське населення м. Одеси та найближчих колоній Люстдорф, Гюльдендорф, Петерсталь, Фрейденталь.

Німці почали селитися навколо Одеси з 1803 року. В 1804–1811 рр. богослужіння проводив пастор Пффересдорф із парафії Грослібенталь, де місцевими колоністами – вихідцями з Вюртемберга була збудована у 1806 р. перша на території сучасної Одеської області лютеранська церква і пасторський будинок. До Грослібентальської парафії належало і лютеранське населення міста Одеси. У 1818 р. була затверджена церковна рада. До складу парафії входили переважно німці, але були представники інших національностей – естонці, латиші, поляки, шведи, фіни.

У 1821 р. Одеська міська дума виділила німецькій громаді ділянку землі для будівництва власної церкви. 28 квітня 1824 р. відбулася закладка фундаменту. Розробку проекту було доручено архітектору–італійцю Францу Боффо. Але у 1824 р. наполовину закінчена церква впала. Новий проект доручили іншим архітекторам. 9 жовтня 1827 р. відбулося освячення церкви св. Павла.

До парафії належали і реформати. У 1843 р. вони об'єдналися в окрему громаду і почали користуватися окремим молитовним будинком. А у 1894 – 1896 роках на зібрані громадою гроші було споруджено Євангелічно-реформатську церкву на вулиці Дворянській (проект арх. В. А. Шретера, керівники будівельних робіт – арх. Х. Я. Скведер і А. О. Бернардацці).²⁶

Метричні книги євангелічно-лютеранських парафій представлені у двох фондах.

Фонд 630 “Євангелічно-лютеранська парафія церкви (кірхи) Св. Павла у місті Одесі, 1811–1925 рр.” вміщує 365 од. зб., у т. ч. метричні книги таких населених пунктів, як Одеса, Люстдорф (Ольгіне), Гюльдендорф (Гільдендорф, Кутузове), Фрейденталь. Документація велася німецькою мовою (готичний шрифт). Фонд потребує розробки довідкового апарату, оскільки метричні книги не виділені в окремий комплекс і зазначені як “відомості про народження, шлюб, смерть” тощо.

Метричні книги доповнюються дотичними документами, такими як: списки (в т.ч. посімейні) парафіян із зазначенням дат народження, шлюбу, смерті; відомості про народжених, конфірмованих та таких, що уклали шлюб; справи про розірвання шлюбів; свідоцтва про хрещення, листування про позашлюбних дітей, про громадян, що перейшли до інших віросповідань, справи про наслідування майна за духов-

ними заповітами; списки іноземців, листування про іноземців; квитки на виїзд за кордон; відомості про школи та вчителів Одеського приходу, списки учнів училища при церкві св. Павла. Фонд вміщує також укази Санкт-Петербурзької Євангелічно-лютеранської консисторії про збирання пожертвувань, порядок конфірмації, проведення свят; протоколи провінційних та окружних синодальних засідань, зборів церковної ради, листування про призначення та звільнення вищого духовництва, формулярні списки священників; проповіді священників, тексти проповідей та молитов; листування про нагородження духовних осіб, відомості про богослужіння.

Фонд 894 “Євангелічно-лютеранські парафії Херсонської, Бессарабської, Катеринославської і Таврійської губерній; Євангелічно-лютеранська парафія м. Одеси; Євангелічно-реформатські парафії м. Одеси та с. Нейдорф (Карманове) Тираспільського повіту Херсонської губернії. 1894–1917” вміщує винятково метричні книги таких парафій: *Херсонська губернія*: м. Одеса, Бергдорфська, Гофнунгстальська, Глюкстальська (Глікстальська), Кассельська; *Бессарабська губернія*: Арцизька, Бенкендорфська, Бенкендорф-Аккерманська, Бенкендорф-Ейгенгеймська, Ейгенгеймська, Клястіцька, Посталь-Бенкендорфська, Постальська, Саратська, Тарутинська та її філія ад’юнктура Албота, Фер-Шампенуазька та її філія ад’юнктура Ново-Сарата, Фонда-Сарацика; *Катеринославська губернія*: Йозефстальська (Йосипівська) та її філія Олександрівська парафія, Людвігстальська, Розенфельдська; *Таврійська губернія*: Бердянська (Нейштутгарт-Бердянська). Мови – російська, німецька (німецькою зазначені прізвища та імена парафіян).

Метричні книги фонду сформовано за хронологічним принципом, але з численними порушеннями та без урахування географічного принципу, у зв’язку з чим була проведена значна робота з розробки внутрішніх описів до кожної книги та удосконалення опису²⁷. У результаті виявлено нові дані, розширено хронологічні рамки фонду та уточнено його назву. Особливостями німецьких книг у порівнянні з православними є наявність таких додаткових даних, як час народження, дівочі прізвища жінок, дати трьох оголошень про шлюб; день і час смерті; день і час поховання; місце народження померлого тощо. Цікаві факти виявлено у метричних книгах Катеринославської губернії, де зустрічаються актові записи стосовно менонітів (спр. 40, 1914 р.)

Дотичним до ф. 894 є **фонд 926 (I-1184) “Тарутинська окружна Євангелічно-лютеранська консисторія”** (263 од. зб., 1829–1941 рр.), що містить списки парафіян, інформацію про діяльність німецьких релігійних сільських громад у Бессарабії, будівництво кірх церков у по-

селеннях Теплиц, Тарутине, Кульм; про благодійницькі акції на користь російської армії, дітей-сиріт, німецьких колоній на Волзі, інвалідів війни; про організацію сільських свят у селах – Дня урожаю (с. Париж), Дня селянина, Дня націй, Дня німецьких шкіл, Дня матері (с. Романівка). Є списки німців-переселенців до Канади і Бразилії (1829).

Актові записи про народження, шлюб, розлучення і смерть німців-католиків і німців-лютеран зустрічаються також серед документації таких фондів, як Опікунський комітет про іноземних поселенців Південного краю Росії (ф. 6, 1799–1869 рр.), Одеська контора іноземних поселенців Півдня Росії (ф. 252, 1815–1833 рр.), 19-ти фондів німецьких волосних і сільських управ (німецькою і російською мовами).

До відомо: метричні книги євангелічно-лютеранських церков Новоросійського краю зберігаються також у Центральному державному історичному архіві Російської Федерації (м. Санкт-Петербург) – за місцем розташування Петербурзької євангелічно-лютеранської консисторії.

Вірмени

Фонд 924 “Вірменська Апостольська церква імені Григорія Просвітителя міста Одеси” (10 од. зб., 1845 – 1922 рр.) складається з метричних книг про народження, шлюб і смерть за 1845 – 1922 рр., укладених вірменською, російською (1921–1922 рр.) та українською (1921–1922 рр.) мовами. Метричні книги надійшли до Держархіву Одеської області у 1998 році з відділу РАЦС Головного управління юстиції в Одеської області. Знаходилися у складі фонду ХДК (оп. 13 а), у 2010 р. були виділені в окремий фонд.

Історія Вірменської церкви м. Одеси досліджується одеським істориком Д.А. Давтяном. Згідно з опублікованими ним документами, питання про будівництво церкви порушувалися вірменами Одеси з 1823 року. Не маючи власної церкви, вони проводили богослужіння в приватному будинку. Коли у громади з’явилася можливість купити ділянку землі, постало питання про будівництво спочатку молитовного будинку, який на 1841 рік вже діяв і в ньому проходили богослужіння. У кінці 1844 року було закінчено будівництво Вірменської церкви на розі вулиць Базарної і Катерининської, що діяла до 1941 року (метричні книги велися до кінця 1922 р.). У період німецько-румунської окупації Одеси церква була значно пошкоджена бомбою, а в 1951 р. повністю зруйнована у зв’язку з будівництвом житлового будинку.²⁸

Іудеї

Державна метрикація єврейського населення запроваджена у Російській імперії з 1835 року. В Одесі на 1890–1894 рр. діяло більше

60-ти синагог і молитовних будинків. Реєстрацію народжень, шлюбів, розлучень і смертей здійснював Одеський міський рабинат у складі головного рабина міста Одеси та двох його помічників, які обиралися громадою строком на три роки.

Метричні книги іудеїв представлені у трьох фондах.

Фонд 39 “Одеський міський рабинат” (449 од. зб., 1846–1920 рр.) складається з 319-ти метричних книг та 193-х алфавітів до них. За 1875–1919 рр. книги збереглися майже повністю (в деяких книгах відсутні дані за певні місяці); за 1920 рік збереглася лише книга про народження; книги за 1835–1874 рр. втрачені в роки Великої Вітчизняної війни, за винятком: за 1846 і 1847 роки наявні 2 книги про народження, за 1854 р. – 3 книги про шлюб, розірвання шлюбу і смерть.

Документи систематизовано за хронологічним принципом. За кожний рік велася окремо 4 книги – про народження, одруження, розлучення та смерть. Мова – російська, деякі книги містять також дублетні записи на івриті.

До більшості метричних книг є *алфавіти* (рукописні та електронні).

Особливості єврейських книг порівняно з іншими сповіданнями – зазначення дати обрізання для хлопчиків, відсутність записів про хрещених батьків або свідків та наявність книг про розлучення. Метрична книга про розлучених (оригінальна назва – “*Книга на записку разведшихся*”) вміщує такі дані: номер за порядком (номер актового запису), вік чоловіка; вік жінки; посада і прізвище особи, що здійснила обряд розлучення (рабин, помічник рабина); дата розірвання шлюбу (християнський і єврейський); причина розлучення (наприклад, “за взаємною згодою” або “через хворобу”); стан, ім’я, по батькові та прізвище осіб, що розірвали шлюб.

Крізь призму метричних книг можливо досліджувати певні історичні події. Так, книги про смерть фісують конкретні випадки загибелі євреїв під час погромів 1881, 1886, 1905–1907, 1919 років, у яких зазначено такі причини смерті, як: “вогнепальне поранення”, “травма голови”, “тілесні ушкодження”.

У фонді міського рабинату є чимало актових записів про народження в Одесі відомих особистостей – лідера сіонізму Володимира (Зеева-Вольфа) Жаботинського (1880 р.)²⁹, актора і родоначальника радянського джазу Леоніда Утьосова (Лазаря Вайсбейна, 1895 р.)³⁰, видатного скрипаля Давида Ойстраха (1908 р.)³¹, письменників і поетів Ісаака Бабеля (Бобеля, 1894 р.)³², Лева Славіна (1896 р.)³³, Іллі Ільфа (Іхаеля Файнзільберга, 1897 р.)³⁴, Едуарда Багрицького (Дзюбіна, 1895 р.)³⁵. Одеські єврейські коріння мають відомі американці – ілюзіоніст Девід Коперфілд (уродж. Коткін), актор, режисер і продюсер Сильвестр Сталлоне, французький співак американського походження Джо Дассен (за метриками – Дасін) та ін.

Фонд 39 доповнюється інформацією, яка міститься у низці *дотичних фондів*.

У фондах “Одеська міська дума. 1795–1920 рр.” (ф. 4) та “Одеська міська управа. 1873–1920 рр.” (ф. 16) є комплекс документів єврейського відділення, серед яких є чимало актових записів. Так, в описі 124 (ч. 1) фонду Одеської міської управи є справи за 1914–1919 рр. щодо євреїв, які не були зареєстровані в Одеському міському рабинаті, зокрема таких, що не сповідували ніякої релігії; листування управи з різними установами з питань засвідчення метричних свідоцтв про народження, шлюб, смерть осіб, що не були зазначені у метричних книгах; прохання євреїв до Одеської міської управи внести до метричних книг дітей, що не були зареєстровані вчасно з різних причин (батьки не перебували у законному шлюбі, шлюб був укладений після народження дітей, через невігластво, хворобу, смерть батьків, проживання за чужим паспортом, помилку в написанні прізвища або імені та ін.); довідки канцелярії Одеського міського рабина про відсутність запису в метричній книзі; постанови міської управи про встановлення факту народження; довідки пологових установ (притулків, лікарень, акушерів) про народження дитини; свідоцтва про шлюб батьків; виписи з дворових та домових книг про склад сім’ї; виписи з посімейних списків, свідоцтва про освіту та інші документи за різні роки (мова – російська, іврит).

У фонді “Канцелярія Одеського градоначальника, 1802–1917 рр.” (ф. 2) є розпорядження про порядок ведення, перевірку та засвідчення єврейських метричних книг за 1853–1896 рр.; прохання євреїв про виправлення в метричних книгах помилок у написанні прізвищ та імен тощо.

Фонд “Одеське міське по військовій повинності присутствіє, 1884–1920 рр.” (ф. 315) містить метричні виписи військовозобов’язаних, починаючи з 1884 року народження; списки та особові справи призовників (матеріали про євреїв в окремий комплекс не виділені).

Фонд 920 “Балтський міський рабинат” (110 од. зб., 1862–1918 рр.) вміщує 63 метричні книги, що велися російською мовою з перекладом на іврит, та 47 алфавітів до них.

Фонд 923 “Синагоги та єврейські молитовні будинки колонії Абазівка Балтського повіту Подільської губернії (с. Абазівка, Піщана)” складається з 4 од. зб. за 1879–1918 рр. Мова – російська та дублетні записи на івриті. Фонд сформовано у 2010 р. – справи виділено з фонду 898 “Благочиніє Балтського округу Кам’янець-Подільської духовної консисторії” (Колекція метричних книг відділу РАЦС Балтського округу Подільської юстиції Одеської області), що надійшов з архіву РАЦС у 2007 р.

Єврейська землеробна колонія Абазівка була заснована у 1848 р. переселенцями з Подільської і Київської губерній неподалік від села Коритного Балтського повіту. За відомостями І.М. Шайкіна, спочатку у колонії проживало 90 сімей, яким було відведено по 20 дес. вільних казенних земель. Оскільки колоністи не мали сільськогосподарського досвіду, вони використовували землі під випас худоби. У 1893 р. у колонії налічувалося 43 двори і 333 жителі. Абазівка, як єврейська колонія, постраждала в роки революцій і Громадянської війни від погромів, голоду та епідемій, у зв'язку з чим припинила існування у 1922 р. (тепер Абазівка у складі с. Коритне Балтського району Одеської області).

За винятком вищезазначених фондів 39, 920, 923, метричні книги синагог, які діяли на території міст і районів сучасної Одеської області, на зберігання до Державного архіву Одеської області *ніколи не надходили* – ймовірно, втрачені під час Громадянської війни та революцій, а також під час Великої Вітчизняної війни.

Мусульмани (Магометани)

Фонд 731 “Мечеть (Татарська мечеть) міста Одеси” (5 од. зб., 1849–1917 рр.) надійшов до Держархіву Одеської області з обласного архіву ЗАГС у 1954 р. у складі 1 книги за 1849–1854 рр. (з 1998 р. ця книга знаходиться у розшуку). Інші 4 книги за 1873–1917 рр. були виокремлені з фонду 37 Херсонської Духовної Консисторії у 2002 р. та приєднані до фонду 731. Книги (оригінальна назва “*Метрическая книга мечети города Одессы имаму Адикаеву*”) містять актові записи про народження, шлюб, смерть магометан, що проживали в Одесі; актові записи велися татарською мовою, в окремих записах – російською мовою. Мечеть була підвідомча Оренбурзькому магометанському духовному зібранню (так зазначено на обкладинках справ).

Таким чином, метричні книги, що зберігаються у Державному архіві Одеської області, представляють різні релігійні громади і віросповідання. Вони є цінними історичними джерелами, які використовуються істориками, духовними особами, спеціалістами у галузі демографії, статистики, історії релігійних установ, а також краєзнавцями, генеалогами та пересічними громадянами, котрі цікавляться своїми родоводами.

Основним завданням архіву є збереження цього безцінного культурного надбання для майбутніх поколінь. У 2005–2013 рр. Держархів у співпраці з Генеалогічним товариством “Юта” (м. Солт-Лейк-Сіті, США) був учасником масштабного міжнародного проекту з оцифрування метричних книг. З 2005 до 2014 рр. створено електронні копії 3 тис. одиниць зберігання, які стали доступними у читальному залі архі-

ву. Робота зі створення електронного фонду користування у Держархіві продовжується.

Використання метричних книг українськими та зарубіжними користувачами набуває все більших обертів, адже інтерес до сімейної історії, краєзнавства, історії релігійних установ, минулого наших міст і сіл бурхливо зростає. Яскравим доказом того є статистика відвідувань читального залу: протягом 2014 року Одеський архів прийняв 1035 користувачів, 450 з яких займалися винятково генеалогічними дослідженнями за метричними книгами.

Одним з яскравих прикладів реагування архіву на потреби суспільства і конкретних громадян у цьому напрямку є співпраця Державного архіву Одеської області та Одеської філії Грецького фонду культури. Упродовж 1999–2014 років реалізовано *унікальний генеалогічний проєкт* – створення автоматизованої бази даних за метричними книгами Одеської Грецької Свято-Троїцької церкви за 1799–1920 роки: каталогізовано 105 справ, до електронного реєстру парафіян внесено понад 100 тис. імен; опубліковано 6 томів довідкового видання “Греки Одессы. Именной указатель по метрическим книгам Одесской Греческой Свято-Троицкой церкви. 1799–1920”. Архів і Фонд з 1994 року співпрацюють з Генеральним консульством Греції в Одесі, через яке надходять запити від громадян України, Молдови, Росії, Греції, США та інших країн про підтвердження грецького походження, національності, родинних зв’язків тощо.

Нижче подаються результати видавничої роботи працівників Державного архіву Одеської області та дослідників за цією тематикою – **перелік публікацій**, для підготовки яких метричні книги стали одним з основних історичних джерел (*див. Додаток 2*).

Додаток 1

**Анотований перелік фондів, що надійшли до
Держархіву Одеської області
у 2007–2014 роках з районних відділів РАЦС (ДРАЦС)
Одеської області**

*(Ананьївський, Балтський, Березівський, Біляївський, Великомихайлівський, Іванівський,
Кодимський, Котовський, Красноокнянський, Любашівський, Миколаївський, Овідіопольський,
Роздільнянський, Фрунзівський, Ширяївський райони).*

Станом на 01.01.2015 р.:

Номер фонду	Назва фонду, дата надходження	Назва фондоутворювача відповідно до адміністративно-церковного та адміністративно-територіального поділу	Крайні дати документів/кількість справ	Місце зберігання фонду
1	2	3	4	5
Ф. 896	Колекція метричних книг Відділу РАЦС Ананьївського районного управління юстиції Одеської області (2007)	Херсонська духовна консисторія: <ul style="list-style-type: none"> • Благочинні Ананьївського, Валегоцулівського, Врадіївського, Мостовського округів Херсонської єпархії; Ананьївський повіт Херсонської губернії. • Благочинні Ровенського округу Херсонської єпархії; Єлисаветградський повіт Херсонської губернії. • Благочинні Очаківського, Першого, Северинівського округів Херсонської єпархії; Одеський повіт Херсонської губернії. • Благочинні Дубосарського, Катаржинського округів Херсонської єпархії; Тираспольський повіт Херсонської губернії. 	1890-1919/74/ 58 алфавітів	Держархів Одеської області, вул. Пироговська, 29

Продовження Додатка 1

1	2	3	4	5
		<p>Подільська духовна консисторія:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Благочиніє Балтського округу Подільської єпархії; Балтський повіт Подільської губернії. <p>Парафії: Андріяшівська (Адріяшівка), Ананьївська, Ананьївська (Стрюківська), Анастасіївська, Байтальська, Бирзульська, Бобринська, Брашіванівська, Богородицтва (Сиротинська), Боківська (Меланська), Бузинівська, Валегошулівська, Велико-Буялицька (Кошківська), Гандрабурська, Гиржівська (Гіржівська, Гіржівська), Гольмська, Гор'ївська (Гор'ївська), Гросулівська (Богословська), Євгенівська, Жеребківська, Завадовська (Заводівська), Златоустопольська, Ісаївська, Йосипівська, Катеринівська, Кіндратівська (Велико Кіндратівська), Кохавська (Коховська, Каховська), Коханівська, Краснополівська (Пономарівська), Криничківська, Кубанська, Куликовопольська (Черновська), Любашівська, Марківська (Коровинська), Мар'янівська, Мар'яно-Чогодарівська (Треківська), Миколаївська (Ганська), Миколаївська (Жидівська), Нерубайська (Куяльницька), Новогеоргіївська (Майновська), Ново-Заградівська (Визирська), Ново-Покровська (Сахарівська), Новоселівська, Окнянська, Олександрівська (Арнаутська), Олександрівська (Сичавська), Пасицька, Перелітська, Першиорська, Петроверівська, Покровська, Познанська, Пономорська, Понятівська, Ранжівська, Реймарівська, Романівська, Ставрівська, Степанівська (Шираївська), Тоцилівська, Тройцька, Чернокутська, 2-й Одеський польовий запасний штаб.</p>		

Продовження Додатка 1

1	2	3	4	5
Ф. 898	Колекція метричних книг Відділу РАЦС Балтського районного управління юстиції Одеської області (2007)	<p>Херсонська духовна консисторія:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Благочиніє Ананівського округу Херсонської єпархії; Ананівський повіт Херсонської губернії. <p>Подільська духовна консисторія:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Благочиніє Балтського (Першого, Другого, Третього, Четвертого, П'ятого) округів Подільської єпархії; Балтський повіт Подільської губернії. <p>Парафії: <i>Балтська, Бендзарівська, Березівська, Борсуківська, Гербинівська, Гольмська, Светодійська, Козацька, Коритненська, Криничівська, Лісничівська, Миронівська, Мошнягівська, Немирівська, Обжильська, Оленівська, Пасатська, Пасицельська, Переймська, Перелітська, Піцанська, Пужайківська, Ракулівська, Саражинська, Сінненська, Фернатівська, Чернеченська, Шляхівська.</i></p>	1852–1921/ 193/ 202 алфавіти	вул. Пироговська, 29
Ф. 899	Колекція метричних книг Відділу РАЦС Березівського районного управління юстиції Одеської області (2007)	<p>Херсонська духовна консисторія:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Благочиніє Ананівського, Валегоцулівського, Врадіївського, Мостовського округів Херсонської єпархії; Ананівський повіт Херсонської губернії. • Благочиніє Очаківського, Першого, Северинівського округів Херсонської єпархії; Одеський повіт Херсонської губернії. 	1885–1919/ 47/ 17 алфавітів	вул. Пироговська, 29

Продовження Додатка 1

1	2	3	4	5
		<ul style="list-style-type: none"> • Благочиніє Дубосарського, Катаржинського, Тираспольського округів Херсонської єпархії; Тираспольський повіт Херсонської губернії. • Благочиніє Нововоронцовського, Широківського округів Херсонської єпархії; Херсонський повіт Херсонської губернії. <p>Подільська духовна консисторія:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Благочиніє Балтського (Першого, Четвертого) округів Подільської єпархії; Балтський повіт Подільської губернії. <p>Парафії: Ананьївська (Стрюківська), Андріяшівська (Адріяшівка), Анатоліївська, Березівська (Новоолександрівська), Бірносівська (Бирносівська), Бобринська, Богородицтвенська (Сиротинська), Бузинівська, Валесочулівська, Василівська, Велико-Буялицька (Кошківська), Велико-Заблоцька, Гиржівська (Гіржеська, Гіржівська), Гросулівська (Богословська), Демидівська, Димитрійська (Змунчлівська), Завадовська (Заводівська), Захарівська, Златоустівська, Ісаївська, Євгенівська, Єремійська (Єремійська), Йосипівська, Катаржинська, Кіндратівська (Велико Кіндратівська), Коханівська, Кохавська (Коховська, Каховська), Краснопільська, Краснопільська (Пономарівська), Кривобалківська,</p>		

Продовження Додатка 1

1	2	3	4	5
Ф. 902	Колекція метричних книг Відділу РАЦС Біляївського районного управління юстиції Одеської області (2007)	<i>Криничківська, Куликовопольська (Черновська), Курисово-Покровська (Петрівська), Мар'янівська, Мар'яно-Чогодарівська (Треківська), Миколаївська (Жидівська), Нерубайська (Куяльницька), Новоселівська, Ново-Покровська, Ново-Покровська (Сахарівська), Окнянська, Олександрівська, Пасицельська, Перелітська, Покровська, Першиорська, Петроверівська, Ранжевська, Раснопільська (Гіжицька), Розалівська (Розалівська), Ставрівська, Точилівська, Троїцька (Свято-Троїцька, Волконська), Троїцька (Сафонівська), Усатівська, Чернеченська, Чернокутська.</i>		
		Херсонська духовна консисторія: <ul style="list-style-type: none"> • Благочиніє Ананівського, Валегоцулівського, Мостовського округів Херсонської єпархії; Ананівський повіт Херсонської губернії. • Благочиніє Маяцького, Очаківського, Першого, Северинівського округів Херсонської єпархії; Одеський повіт Херсонської губернії. • Благочиніє Дубосарського округу Херсонської єпархії; Тираспольський повіт Херсонської губернії. • Благочиніє Нововоронцовського округу Херсонської єпархії; Херсонський повіт Херсонської губернії. 	1885–1920/ 106/ 40 алфавітів	вул. Пироговська, 29

Продовження Додатка 1

1	2	3	4	5
Ф. 904	Колекція метричних книг Відділу РАЦС відділу Велико-Михайлівського районного управління юстиції Одеської області (2007)	<p>Парафії: Біляївська, Василівська (Шостиківська), Гниляківська, Граденицька, Дальницька, Сгорівська (Фестерівська), Іллінська, Іллінська (Парутинська), Кам'янська (Константинівська), Косівська, Маринівська, Мар'яно-Чогодарівська (Треківська), Маяківська, Нерубайська (Куяльницька), Новоселівська, Овідіопольська, Олександрівська (Арнаутська), Ранжевська, Реймарівська, Роксоланівська, Татарська, Троїцька, Ясківська.</p>	1884–1920/ 52/ 37 алфавітів	вул. Пироговська, 29

Херсонська духовна консисторія:

- Благочинні Ананівського, Валегоцулівського, Владівського, Мостовського округів Херсонської єпархії; Ананівський повіт Херсонської губернії.
- Благочинні Вознесенського округу Херсонської єпархії; Єлисаветградський повіт Херсонської губернії.
- Благочинні Очаківського, Першого, Северинівського округів Херсонської єпархії; Одеський повіт Херсонської губернії.
- Благочинні Дубосарського, Кагаржинського, Тираспольського округів Херсонської єпархії; Тираспольський повіт Херсонської губернії.
- Благочинні Широківського округу Херсонської єпархії; Херсонський повіт Херсонської губернії.

Продовження Додатка 1

1	2	3	4	5
		<p>Подільська духовна консисторія:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Благочиніє Четвертого Подільського округу Подільської єпархії; Бальський повіт Подільської губернії. <p>Парафії: Адріанівська (Андріанівська), Ананіївська (Стрюківська), Антоно-Кодинцевська (Кодинцевська, Колмогорська), Баранівська, Бєлчуївська, Біцилівська (Біцилівська), Бобринська, Богородицтва (Сиротинська), Бузинівська, Василівська (Малігонівська), Велико-Буялицька (Кошківська), Велико-Заблоцька, Вознесенська, Гвоздавська, Гербенівська, Гидеримська, Гиржівська (Гіржівська, Гіржівська), Гниляківська, Гребениківська, Григорівська (Зиминівська), Гросулівська (Богословська), Демидівська, Дмитрівська (Дмитрівська, Змунчлівська), Євгенівська, Єремійська (Єремійська), Іванівська (Кочубейська), Іванівська (Маринівська), Іллінська, Іллінська (Парутинська), Ісайська, Катаржинська, Кіндратівська (Велико Кіндратівська), Косівська, Коханівська, Кошарська, Кривобалківська, Кубанська, Курисово-Покровська (Петрівська), Куртівська, Липецька, Любачівська, Мало-Буялицька (Аджалицька), Мар'янівська, Мар'яно-Чогодарівська (Греківська), Миколаївська (Ганська), Нерубайська (Кіяльницька), Новоселівська, Одеська (Великофонтанська), Одеська (Середньофонтанська), Окнянська, Олександрівська (Чуйківська), Петроверівська, Плосківська, Познанська, Покровська, Понятівська, Ранжевська, Раснопільська (Гіжицька), Северинівська (Потоцька), Слово-Сербська, Ставрівська, Тройцька, Усатівська, Чорнокутська, Ясенівська. </p>		

Продовження Додатка 1

1	2	3	4	5
Ф. 905	<p>Колекція метричних книг Відділу РАЦС Іванівського районного управління юстиції Одеської області (2008)</p>	<p>Херсонська духовна консисторія:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Благодичні Ананівського, Валегоцулівського, Мостовського округів Херсонської єпархії; Ананівський повіт Херсонської губернії. • Благодичні Очаківського, Северинівського округів Херсонської єпархії; Одеський повіт Херсонської губернії. • Благодичні Катаржинського округу Херсонської єпархії; Тираспольський повіт Херсонської губернії. • Благодичні Висунського округу Херсонської єпархії; Херсонський повіт Херсонської губернії. <p>Парафії: Антоно-Кодинцевська (Кодинцевська, Колмогорська), Баранівська, Бицилівська (Бицилівська), Бобринська, Бращеванівська, Бузинівська, Валегоцулівська, Велико-Буялицька (Кошківська), Велико-Заблоцька, Гандрабурська, Гор'євська (Гор'ївська), Гиржівська (Гіржевська, Гіржівська), Євгенівська, Єгорівська (Фестерівська), Єремівська (Єремівська), Іллінська (Парутинська), Ісаївська, Катаржинська, Коблевська (Троїцька), Кохавська (Коховська, Каховська), Коханівська, Краснопільська (Пономарівська), Куликовопольська (Черновська), Куртівська, Маринівська, Мар'янівська, Ново-Петровська, Ново-Петрівська (Савицька), Олександрівська (Чуйківська), Павлинська, Першиорська, Петроврівська, Покровська, Понорська (Качурівська), Понятівська, Ранжевська, Раснопільська (Гіжицька), Троїцька (Свято-Троїцька, Волконська), Северинівська (Потоцька), Слов'яно-Сербська, Чернокутська.</p>	<p>1863–1921/ 51/ 1 алфавіт</p>	<p>вул. Пироговська, 29</p>

Продовження Додатка 1

1	2	3	4	5
Ф. 909	Колекція метричних книг Відділу РАЦС Кодимського районного управління юстиції Одеської області (2007)	<p>Подільська духовна консисторія:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Благочиніє Другого, Третього округів Подільської єпархії; Балтський повіт Подільської губернії. • Благочиніє Другого, П'ятого округів Подільської єпархії; Ольгопольський повіт Подільської губернії. <p>Парафії: <i>Баишанківська (Беишанківська), Грабівська, Загнітківська, Крутянська, Лабушинська, Пиріжна, Писарівська, Сербська, Стримбицька, Французька, Шеришенецька.</i></p>	1876–1918/37	вул. Пироговська, 29
Ф. 910	Колекція метричних книг Відділу РАЦС Котовського районного управління юстиції Одеської області (2007)	<p>Херсонська духовна консисторія:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Благочиніє Ананівського Валегодулівського, Мостовського округів Херсонської єпархії; Ананівський повіт Херсонської губернії. • Благочиніє Очаківського, Северинівського округів Херсонської єпархії; Одеський повіт Херсонської губернії. • Благочиніє Дубосарського, Катаржинського округу Херсонської єпархії; Тираспольський повіт Херсонської губернії. <p>Подільська духовна консисторія:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Благочиніє Другого, Четвертого округів Подільської єпархії; Балтський повіт Подільської губернії. <p>Парафії: <i>Антоно-Кодинцевська, Байталівська, Бирзулівська, Богородественська (Сиротинська), Велико-Заблоцька,</i></p>	1875–1916/31/74 алфавіти	вул. Пироговська, 29

Продовження Додатка 1

1	2	3	4	5
Ф. 911	Колекція метричних книг Відділу РАЦС Любашівського районного управління юстиції Одеської області (2008)	<p><i>Гандрабурзька, Гидеримська, Гольмська, Гоноратська, Ісайська, Йосипівська, Катаржинська, Косівська, Криничківська, Коханівська, Кошарська, Липецька, Маринівська, Мар'янівська, Мар'яно-Чогодарівська (Греківська), Миколаївська (Ганська), Новоселівська, Олександрівська (Чуйківська), Перелітська, Плосківська, Розаліївська (Розаліївська), Чернокутська.</i></p> <p>Херсонська духовна консисторія:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Благочиніє Ананівського, Валеогодулівського, Врадівського, Мостовського округів Херсонської єпархії; Ананівський повіт Херсонської губернії. • Благочиніє Очаківського, Северинівського округів Херсонської єпархії; Одеський повіт Херсонської губернії. • Благочиніє Дубосарського, Кагаржинського округів Херсонської єпархії; Тираспольський повіт Херсонської губернії. <p>Подільська духовна консисторія:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Благочиніє Балтського (Четвертого) округу Подільської єпархії; Балтський повіт Подільської губернії. <p>Парафії: <i>Анатоліївська, Андріяшівська (Адріяшівська), Бобринька, Боківська (Меланська), Бицилівська (Біцилівська), Велико-Заблоцька, Гвоздавська, Гольмська,</i></p>	1893–1920/ 46/ 20 алфавітів	вул. Пироговська, 29

Продовження Додатка 1

1	2	3	4	5
Ф. 912	<p>Колекція метричних книг Відділу реєстрації цивільного стану</p> <p>Овідіопольського районного управління юстиції Одеської області (2008)</p>	<p><i>Демидівська, Дмитрівська (Дмитрівська, Змунчильська), Дубова, Єгорівська (Фестерівська), Жеревківська, Іллінська (Парутинська), Кохавська (Коховська, Каховська), Коханівська, Криничківська, Кошарська, Любашиївська, Мар'яно-Чогодарівська (Греківська), Миколаївська (Ганська), Новоселівська, Петроверівська, Познанська, Покровська, Романівська, Тоцилівська, Тройцька, Ясенівська.</i></p> <p>Херсонська духовна консисторія:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Благочиніє Мостовського округу Херсонської єпархії; Ананівський повіт Херсонської губернії. • Благочиніє Очаківського, Маякського, Першого, Северинівського округів Херсонської єпархії; Одеський повіт Херсонської губернії. <p>Парафії: <i>Ананьївська (Стрюківська), Василівська (Шостиковська), Гниляківська, Граденицька, Дальницька, Калагійська (Миколаївська), Маяківська, Миколаївська (Жидовська), Нерубайська (Куяльницька), Овідіопольська, Олександрівська (Арнаутська), Роксоланівська, Одеська (Великофонтанська), Татарська.</i></p>	<p>1884–1919/ 77/ 38 алфавітів</p>	<p>вул. Пироговська, 29</p>
Ф. 913	<p>Колекція метричних книг Відділу РАЦС</p> <p>Роздільнянського районного управління юстиції Одеської області (2007)</p>	<p>Херсонська духовна консисторія:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Благочиніє Ананьївського, Валегоцулівського, Мостовського округів Херсонської єпархії; Ананівський повіт Херсонської губернії. • Благочиніє Северинівського округу Херсонської єпархії; Одеський повіт Херсонської губернії. 	<p>1891–1917/ 30/ 6 алфавітів</p>	<p>вул. Пироговська, 29</p>

Продовження Додатка 1

1	2	3	4	5
Ф. 918 Колекція метричних книг Відділу РАЦС Фрунзівського районного управління юстиції Одеської області (2007)	<ul style="list-style-type: none"> Благочиніє Єдиновірного, Катаржинського округів Херсонської єпархії; Тираспольський повіт Херсонської губернії. <p>Парафії: <i>Ананьївська, Анастасіївська, Антоново-Кодинцевська, Баранівська, Бицилівська (Бицилівська), Бирносівська, Сгорівська, Сремійвська, Іллінська, Ісайвська, Кондратівська, Курісовопокровська, Куртівська, Маринівська, Ново-Заградівська, Плоскієвська, Понятівська, Роздільнянська, Богорождественська, Чернокутська.</i></p>	<p>Херсонська духовна консисторія:</p> <ul style="list-style-type: none"> Благочиніє Ананьївського, Валегодулівського, Мостовського округів Херсонської єпархії; Ананьївський повіт Херсонської губернії. Благочиніє Очаківського, Северинівського округів Херсонської єпархії; Одеський повіт Херсонської губернії. Благочиніє Дубосарського, Єдиновірного, Катаржинського округів Херсонської єпархії; Тираспольський повіт Херсонської губернії. <p>Подільська духовна консисторія:</p> <ul style="list-style-type: none"> Благочиніє Балтського округу Подільської єпархії; Балтський повіт Подільської губернії. <p>Парафії: <i>Анастасіївська, Антоно-Кодинцевська (Кодинцевська, Колмолгорська), Бирзульська, Бірносівська</i></p>	1891–1914/ 27/ 9 алфавітів	вул. Пироговська, 29

Продовження Додатка 1

1	2	3	4	5
Ф. 919	Колекція метричних книг Відділу РАЦС Ширяївського районного управління юстиції Одеської області (2007)	<p>(Бирносівська), Богороджественська (Сиротинська), Гросулівська (Богословська), Гидеримська, Гіржієвська (Гіржевська, Гіржієвська), Гор'євська, Велико-Заблоцька, Завадовська (Заводівська), Затишанська, Захар'ївська, Йосипівська, Катаржинська, Кондратівська (Велико Кондратівська), Кохавська (Коховська, Каховська), Коханівська, Кошарська, Краснопільська (Пономарівська), Криничківська, Марківська (Коровинська), Мар'янівська, Мар'яно-Чогодарівська (Греківська), Ново-Заградівська Миколаївська (Жидовська), Ново-Заградівська (Визирська), Ново-Петрівська (Савицька), Новоселівська, Олександрівська, Плосківська, Покровська, Понорська (Качурівська), Понятівська, Реймарівська, Соше-Острівська, Чорнокутська.</p> <p>Херсонська духовна консисторія:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Благочиніє Ананьївського, Валегоцулівського, Мостовського округів Херсонської єпархії; Ананьївський повіт Херсонської губернії. • Благочиніє Ровенського округу Херсонської єпархії; Єлисаветградський повіт Херсонської губернії. • Благочиніє Маяцького, Северинівського округів Херсонської єпархії; Одеський повіт Херсонської губернії. • Благочиніє Єдиновірного, Кагаржинського округу Херсонської єпархії; Тираспольський повіт Херсонської губернії. 	1880–1919/ 63/ 12 алфавітів	вул. Пироговська, 29

Продовження Додатка 1

1	2	3	4	5
Ф. 922	Колекція метричних книг Відділу РАЦС Миколайівського районного управління юстиції Одеської області (2010)	<ul style="list-style-type: none"> Благочиніє Широкийського округу Херсонської єпархії; Херсонський повіт Херсонської губернії. <p>Подільська духовна консисторія:</p> <ul style="list-style-type: none"> Благочиніє Балтського округу Подільської єпархії; Балтський повіт Подільської губернії. <p>Парафії: <i>Адріанівська (Адріанівська), Ананівська (Стрюківська), Анастасійська, Антоно-Кодинцевська (Кодинцевська, Колмогорська), Богороджественська (Сиротинська), Брашеванівська, Валегоцулівська, Василівська (Малігонівська), Гиржівська (Гіржевська, Гіржівська), Гор'євська, Гросулівська (Богословська), Демидівська, Євгенівська, Завадовська (Заводівська), Заградівська, Захар'ївська, Катаржинська, Кохавська (Каховська), Коханівська, Криничківська, Липецька, Мар'янівська, Мар'яно-Чогодарівська (Греківська), Маяківська, Мігейська, Миколайівська (Ганська), Новоселівська, Ново-Петрівська, Олександрівська (Арнаутська), Олександрівська (Чуйківська), Першиорська, Петроверівська, Плосківська, Покровська, Помятівська, Ражевська, Степанівська (Шираївська), Троїцька, Чернокутська</i></p> <p>Херсонська духовна консисторія:</p> <ul style="list-style-type: none"> Благочиніє Валегоцулівського, Мостовського округів Херсонської єпархії; Ананівський повіт Херсонської губернії. 	1882, 1890–1918/ 18	вул. Пироговська, 29

Продовження Додатка 1

1	2	3	4	5
		<ul style="list-style-type: none"> • Благочинні Ровенського округу Херсонської єпархії; Єлисаветградський повіт Херсонської губернії. • Благочинні Очаківського, Северинівського округів Херсонської єпархії; Одеський повіт Херсонської губернії. • Благочинні Єдиновірного, Катаржинського округів Херсонської єпархії; Тираспольський повіт Херсонської губернії. • Благочинні Висунського, Широківського округів Херсонської єпархії; Херсонський повіт Херсонської губернії. <p>Парафії: <i>Адріанівська (Адріанівська), Ананьївська (Стрюківська), Анастасіївська, Богородественська (Сиротинська), Брашіванівська, Бузинівська, Велико-Заблоцька, Володимирівська, Валеогоулівська, Завадовська (Заводівська), Євгенівська, Златоустопольська, Ісаївська (Ровенський, Мостовський округи), Кіндратівська (Велико Кіндратівська), Краснопільська, Куликовопольська, Мало-Буялицька (Аджалицька), Мар'янівська, Мар'яно-Чогодарівська, Миколаївська, Миколаївська (Ганська), Миколаївська (Жидівська), Миколаївська Друга, Ново-Заградівська (Визирська), Ново-Покровська (Сахарівська), Ново-Петрівська (Савицька), Ново-Петрівська, Олександрівська (Сичавська), Покровська, Понорська (Качурівська), Понятівська, Раснопільська (Гіжицька), Романівська.</i></p>		

Продовження Додатка 1

1	2	3	4	5
Ф. 927	Колекція метричних книг Відділу ДРАЦС Красноокнянського районного управління юстиції Одеської області (2011)	<p>Херсонська духовна консисторія:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Благочиніє Ананьєвського, Валегуцулівського, Мостовського округів Херсонської єпархії; Ананьєвський повіт Херсонської губернії. • Благочиніє Очаківського, Северинівського округів Херсонської єпархії; Одеський повіт Херсонської губернії. • Благочиніє Дубосарського, Кагаржинського округів Херсонської єпархії; Тираспольський повіт Херсонської губернії. <p>Парафії: Антоно-Кодинцевська (Кодинцевська, Колмогоровська), Бірносівська (Бирносівська), Бірзульська, Валегоцулівська, Василівська (Малігонівська), Велико-Буялицька (Кошківська), Велико-Заблоцька, Гандрабурзька, Григорівська (Зиминівська), Гор'ївська, Гидеримська, Завадовська (Заводівська), Захар'ївська, Златоустопольська, Ісайська, Катаржинська, Косівська, Коховська (Коховська, Каховська), Коханівська, Мало-Буялицька (Аджалицька), Мар'яно-Чогодарівська (Греківська), Миколаївська (Жидівська), Ново-Петрівська (Савицька), Ново-Покровська (Сахарівська), Окнянська, Перширська (Переширська), Ранжевська, Раснопільська (Гіжицька), Реймарівська, Романівська, Соше-Острівська, Ставрівська, Троїцька (Свято-Троїцька, Волконська), Широківська.</p>	1892–1918/ II	вул. Пироговська, 29

Укладач: О.В. Мартиненко

Перелік публікацій про метричні книги Державного архіву Одеської області

Державний архів Одеської області:

Набока О. М. Метричні книги фонду Херсонської духовної консисторії // Одеські архіви. Інформаційний бюлетень Державного архіву Одеської області. – № 1. – 1997. – С. 67–69.

Фонды Государственного архива Одесской области. Указатель. Часть 1. Досоветский период / Авт. и сост. *В. Ю. Алексеева*. – Одесса, 2000. – 224 с. (Труды Государственного архива Одесской области. – Т. III).

Греки Одессы. Именной указатель по метрическим книгам Одесской Греческой Свято-Троицкой церкви / Авт.-сост.: *Л. Г. Белоусова, Т. Е. Волкова, Г. Л. Малинова, В. В. Харковенко*. – Часть I. 1800–1831. – Одесса, 2000. – 364 с. (Труды Государственного архива Одесской области. – Т. II).

Греки Одессы. Именной указатель по метрическим книгам Одесской Греческой Свято-Троицкой церкви. – Часть II. 1834–1852 / Авт.-сост. *Л. Г. Белоусова, Т. Е. Волкова, Г. Л. Малинова, В. В. Харковенко*. – Одесса, 2002. – 372 с. (Труды Государственного архива Одесской области. – Т. VIII).

Евреи Одессы и юга Украины: история в документах. – Кн. 1 (кон. XVIII – нач. XX вв.) / Авт. сост. *Л. Г. Белоусова, Т. Е. Волкова* – Одеса, 2002. – 300 с. (Труды Государственного архива Одесской области. – Т. VII).

Греки Одессы. Именной указатель по метрическим книгам Одесской Греческой Свято-Троицкой церкви. – Часть III. 1853–1874 / Авт.-сост.: *Л. Г. Белоусова, Т. Е. Волкова, Г. Л. Малинова, В. В. Харковенко*. – Одесса, 2004 – 237 с. (Труды Государственного архива Одесской области. – Т. XI).

Белоусова Л. Г., Харковенко В. В. Метрические книги Херсонской губернии и греческой Одесской Свято-Троицкой церкви в фонде Херсонской духовной консистории (ГАОО) // Генеалогический вестник. – Одесса, 2004. – Вып. 19. – С. 74–78.

Греки Одессы. Именной указатель по метрическим книгам Одесской Греческой Свято-Троицкой церкви. – Часть IV. 1875–1891 / Авт.-сост.: *Л. Г. Белоусова, Т. Е. Волкова, Г. Л. Малинова, В. В. Харковенко* – Одесса, 2005. – 332 с. (Труды Государственного архива Одесской области. – Т. XII).

Греки Одессы. Именной указатель по метрическим книгам Одесской Греческой Свято-Троицкой церкви. – Часть V. 1892–1906 / Авт.-сост.: *Л. Г. Белоусова, Т. Е. Волкова, Г. Л. Малинова, В. В. Харковенко* – Одесса, 2005 – 242 с. (Труды Государственного архива Одесской области. – Т. XV).

Λίλια Μπελοουσοβα. Το γένος των Πετροκοκκίνων: περίοδος της Οδησσοῦ 19ο. – *αρχές 20ο αιώνα.* – Χίος, 2007 – 390 σ. / *Білоусова Л. Г.* Родина Петрокіно: одеський період. ХІХ – початок ХХ ст. – Хіос, 2007. – 390 с. (грецькою мовою) [книга присвячена історії одеської купецької родини хіоського походження Петрокіно, що здійснила значний внесок у економічне та соціокультурне життя міста Одеси, Причорноморського регіону та Російської імперії. У виданні широко представлені матеріали Одеської грецької Свято-Троїцької церкви].

Реєстр фондів Державного архіву Одеської області. Дорадянський період / Авт. упор. В. Ю. Алексеева-Витте. – Одеса, 2008. – 296 с. (Праці Державного архіву Одеської області. – Т. XXIII).

Греки Одессы: Именной указатель по метрическим книгам Одесской Греческой Свято-Троицкой церкви. Часть VI. 1907 – 1920 / Госархив Одесской обл., Одесский филиал Греческого Фонда Культуры; Авт. – сост. Л. Г. Белоусова, А. В. Мартыненко, А. М. Паниван, М. Г. Батурина, А. Е. Бух; Науч. ред. Л. Г. Белоусова. Одесса: РА “ART VISION”, 2009. – 344 с. (Труды Государственного архива Одесской области. – Т. XXVII).

Желясков С. А., Левченко В. В. Метричні книги Олександрівської церкви Імператорського Новоросійського університету як історично джерело: статистичне, джерелознавче та історично-демографічне дослідження // Записки історичного факультету. – Одеса, 2010. – Вип. 21. – С. 212–219.

Желясков С. А., Левченко В. А. Метрические книги Александровской церкви Новороссийского университета как источник биографических исследований его профессорско-преподавательского состава // Юго-Запад. Одессика. Историко-краеведческий научный альманах. – Вып. 11. – Одесса, 2011. – С. 22–34.

Желясков С. А. Вознесенская мещанская церковь города Одессы: историческая справка // Державний архів Одеської області. Зведений каталог метричних книг. Випуск 1. 1797–1939. – Одеса, 2011. – С. 98–100.

Желясков С. А., Левченко В. В. М. К. Павловский – настоятель церкви во имя Св. Александра Невского // Воронцовский сборник. – Вып. V. – Одесса, 2012. – С. 53–60.

Желясков С. А., Левченко В. В., Левченко Г. С. История храмов во имя святого Александра Невского в Одессе // Вестник Александровской лавры. – № 7–8 (75–76). – Санкт-Петербург, 2012. – С. 8–9.

Желясков С. А., Левченко В. В. Метричні книги в системі інформаційно-документальної комунікації (за матеріалами Державного архіву Одеської області) // Інформаційно-документальні комунікації в глобалізованому суспільстві. – Київ, 2013. – С. 12–14.

Белоусова Л. Г. Євангелічно-лютеранські парафії м. Одеси, німецьких поселень Херсонської, Бессарабської, Катеринославської і Таврійської губерній; євангелічно-реформатські парафії м. Одеси та с. Нейдорф (Карманове) Тираспольського повіту Херсонської губернії. 1897–1917. Опис № 1: покажчик до справ // Державний архів Одеської області. Зведений каталог метричних книг. Випуск 1. 1797–1939. – Одеса: Прес-кур'єр, 2011. – С. 193–273.

Белоусова Л. Г. Метричні книги римо-католицької церкви німецької колонії Мангейм. Фонд 628, опис 1, справа 2: актові записи про шлюб, 1814–1847 // Державний архів Одеської області. Зведений каталог метричних книг. Випуск 1. 1797–1939. – Одеса: Прес-кур'єр, 2011. – С. 274–321.

Белоусова Л. Г. Одесская Греческая Свято-Троицкая церковь: история и документальное наследие // Державний архів Одеської області. Зведений каталог метричних книг. Випуск 1. 1797–1939. – Одеса: Прес-кур'єр 2011. – С. 101–115.

Белоусова Л. Г. Генеалогические исследования в Государственном архиве Одесской области: опыт и перспективы // Генеалогія. Збірник наукових праць. – К.: Видавничий дім “Простір”, 2013. – Випуск 1. – С. 7–25.

Белоусова Л. Одесская Греческая Свято-Троицкая церковь: история в лицах // Греки Одессы: Именной указатель по метрическим книгам Одесской Греческой Свято-Троицкой церкви. Часть I (изд. 2-е, дополн.). 1799–1831, 1836. – Одесса: Удача, 2014. – С. 7–26. – (Труды Государственного архива Одесской области. – Т. XXXVIII).

Белоусова Л. Метрические книги Одесской греческой Свято-Троицкой церкви (1799–1920 гг.), хранящиеся в Государственном архиве Одесской области (Фонд 37, Херсонская духовная консистория) // Греки Одессы: Именной указатель по метрическим книгам Одесской Греческой Свято-Троицкой церкви. Часть I (изд. 2-е, дополн.). 1799–1831, 1836. – Одесса: Удача, 2014. – С. 532–533. – (Труды Государственного архива Одесской области. – Т. XXXVIII).

Белоусова Л. Г., Мартыненко А. В. Священно- и церковнослужители Одесской греческой Свято-Троицкой церкви (1799–1920 гг.) // Греки Одессы: Именной указатель по метрическим книгам Одесской Греческой Свято-Троицкой церкви. Часть I (изд. 2-е, дополн.). 1799–1831, 1836. – Одесса: Удача, 2014. – С. 534–538. – (Труды Государственного архива Одесской области. – Т. XXXVIII).

Белоусова Л. Г. Варианты написания некоторых фамилий и имен в метрических книгах Одесской Греческой Свято-Троицкой церкви // Греки Одессы: Именной указатель по метрическим книгам Одесской Греческой Свято-Троицкой церкви. Часть I (изд. 2-е, дополн.). 1799–1831, 1836. – Одесса: Удача, 2014. – С. 539–542. – (Труды Государственного архива Одесской области. – Т. XXXVIII).

Державний архів Одеської області. Зведений каталог метричних книг. Випуск 1. 1797–1926 / Кол авт.-упор. *Л. Г. Білоусова, О. М. Набока, С. М. Герасимова, О. В. Мартиненко, С. А. Желясков, Г. М. Паніван, О. Г. Гейтан, О. А. Корецька, Л. П. Бубликова, С. Є. Березін, Д. А. Давтян.* Ред. *Л. Г. Білоусова.* – Одеса: Прес-кур'єр, 2011. – 407 с. (Праці Державного архіву Одеської області. – Т. XXXIII).

Греки Одессы: Именной указатель по метрическим книгам Одесской Греческой Свято-Троицкой церкви. Часть I (изд. 2-е, дополн.). 1799–1831, 1836 / Госархив Одесской обл., Одесский филиал Греческого Фонда Культуры; Авт.-сост.: *Л. Г. Белоусова, С. Е. Березин, Т. Е. Волкова, В. В. Харковенко, Г. Л. Малинова, А. В. Мартыненко, А. М. Паниван, М. Г. Батурина, С. Н. Герасимова;* Науч. ред. *Л. Г. Белоусова;* Техн ред. *С. Е. Березин.* – Одесса: Удача, 2014. – 552 с. (Труды Государственного архива Одесской области. – Т. XXXVIII).

Дослідники:

Дивный И. В. Страницы военного некрополя старой Одессы. Биографический справочник. – Киев, 1996. – 216 с.

Дивный И. В. Страницы военного некрополя старой Одессы. Биографический справочник. Книга вторая – Киев, 2000. – 186 с.

Дивный И. В. Страницы военного некрополя старой Одессы. Биографический справочник. Книга третья – Киев, 2001. – 32 с.

Лиценбергер О. А. Римско-католическая церковь в России. – Саратов, 2001. – 384 с.

Калмакан Н. А. Малобуялыкские греки. 200 лет на Одессине. – Кн. 1–3. – Одесса, 2002–2009.

Князева Е. Е. Лютеранские церкви и приходы на Украине XVIII–XX ст. – СПб, 2003. – 344 с.

Давтян Д. А. История Храма Св. Григория Просветителя Армянской Апостольской церкви в Одессе. – Одесса, 2004. – 108 с.

Арутюнова И. В., Головань В. И., Панасенко Н. А, Перлов Т. И., Шува-лов Р. А. Список памятников истории и искусства (могил) на 2-ом городском кладбище, включенных в реестр памятников решениями Одесского облисполкома за №№ 381 от 27.07.71 г., 652 от 25.13.84, 23.08.91. – Одеса, 2008. – 160 с.

Фонд Херсонської духовної консисторії: відомості про метричні записи 1780–1812 років / Державний архів Одеської області // Авт.-упор.: А. В. Пивовар, М. В. Ковтун. – К., 2008. – 312 с.

Розвиток православ'я на Півдні України. Кінець XVIII – початок XX ст.: на матеріалах Херсонської губернії та Південної Бессарабії. Бібліографічний покажчик / Авт.-упор.: В. В. Самодурова, Н. М. Діанова, В. С. Кочмар. – Одеса, 2010. – 440 с., іл.

¹ В описах клірові зведення можуть зазначатися як “Відомості про церкви і послужні списки духовенства”, “Формулярні списки про церкви та їх священнослужителів” та ін.

² Держархів Одеської обл., ф. 37, оп. 4, спр. 140 (1850–1870-і рр.); 198 (1870–1875); 219 (1897).

³ Держархів Одеської обл., ф. 37, оп. 4, спр. 233.

⁴ Надходження метричних книг з території у межах сучасної Одеської області.

⁵ Див. також оп. 3, 13 (Покровська церква).

⁶ Фонд Херсонської духовної консисторії: відомості про метричні записи 1780–1812 років / Державний архів Одеської області // Авт.-упор.: А. В. Пивовар, М. В. Ковтун. – К.: Академперіодика, 2008. – 312 с.

⁷ Законы о состояниях (Св.. Зак. , т. IX). / Сост. А. М. Нюренберг – М., 1894. – XII+464с.

⁸ Держархів Одеської обл., ф. 37, оп. 3, спр. 288, арк. 72, а/з № 65.

⁹ Греки Одессы: Именной указатель по метрическим книгам Одесской Греческой Свято-Троицкой церкви. Часть I (изд. 2-е, дополн.). 1799–1831, 1836 / Госархив Одесской обл., Одесский филиал Греческого Фонда Культуры; Авт.-сост.: Л. Г. Белоусова, С. Е. Березин, Т. Е. Волкова, В. В. Харковенко, Г. Л. Малинова, А. В. Мартыненко, А. М. Паниван, М. Г. Батурина, С. Н. Герасимова; Науч. ред. Л. Г. Белоусова; Техн ред. С. Е. Березин. – Одесса: Удача, 2014. – 552 с. (Труды Государственного архива Одесской области. – Т. XXXVIII).

¹⁰ Держархів Одеської обл., ф. 37, оп. 13, спр. 144, а/з № 87.

¹¹ Там же, ф. 37, оп. 13, спр. 623 , а/з № 37.

¹² Там же, ф. 37, оп. 13, спр. 1356, а/з 14.

¹³ Там же, ф. 37, оп. 13, спр. 513, а/з № 8.

¹⁴ Звертаємо увагу на те, що назви обох Покровських церков (тієї, що існувала з 1798 року, і тієї, що була збудована у 1890-х роках) повністю збігалися.

- ¹⁵ Держархів Одеської обл., ф. 37, оп. 13 в, спр. 3, арк. 4 зв.–5, а/з № 53.
- ¹⁶ Держархів Одеської обл., ф. 37, оп. 13, спр. 1173, арк. 1 зв.–2.
- ¹⁷ Там само, ф. 37, оп. 13 в, спр. 3.
- ¹⁸ Державний архів Одеської області. Зведений каталог метричних книг. Випуск 1. 1797–1926 / Кол. авт.-упор. Л. Г. Білоусова, О. М. Набока, С. М. Герасимова, О. В. Мартиненко, С. А. Желясков, Г. М. Паніван, О. Г. Гейтан, О. А. Корецька, Л. П. Бубликова, С. Є. Березін, Д. А. Давтян. Ред. Л. Г. Білоусова. – Одеса: Прес-кур'єр, 2011. – 407 с. (Праці Державного архіву Одеської області. Т. XXXIII).
- ¹⁹ Історична довідка подана за виданням: *Линценберг О. А.* Римско-католическая церковь в России. История и правовое положение. – Саратов, 2001. – С. 348–353.
- ²⁰ Адрес-календарь Одесского градоначальства на 1893 г. – Одесса, 1892. – С. 86–87.
- ²¹ Попередня назва Фонд 628 – “Правління римо-католицької церкви Св. Петра у м. Одесі” – є неправильною і зміненою у 2011 р. на цю назву.
- ²² Державний архів Одеської області. Анотований реєстр описів. Фонди дорядянського періоду / авт.-упор. В. Ю. Алексеева-Вітте // Праці Державного архіву Одеської області. – Том. XXII. – Одеса: Астропринт, 2008. – С. 182–184.
- ²³ *Білоусова Л. Г.* Метричні книги римо-католицької церкви німецької колонії Мангейм. Фонд 628, опис 1, справа 2: актові записи про шлюб, 1814–1847 // Державний архів Одеської області. Зведений каталог метричних книг. Випуск 1. 1797–1939. – Одеса: Прес-кур'єр, 2011. – С. 274–321.
- ²⁴ Karl Stumpp. Die Auswanderung aus Deutschland nach Russland in den Jahren 1763 bis 1862. – Germany, 1991. – 85.
- ²⁵ Государственный архив Саратовской области. Аннотированная опись дел фонда № 1166 “Херсонская римско-католическая духовная консистория”. – Саратов, 2007 // saratov.rusarchives.ru/gaso_usl.html (2015).
- ²⁶ *Князева Е. Е.* Лютеранские церкви и приходы на Украине. XVIII–XX вв. – С.-Петербург, 2003. – С. 209–211: Церковь Св. Павла. Одесса. – Одесса–Мюнхен, 2010. – С. 12.
- ²⁷ *Білоусова Л. Г.* Євангелічно-лютеранські парафії м. Одеси, німецьких поселень Херсонської, Бессарабської, Катеринославської і Таврійської губерній; євангелічно-реформатські парафії м. Одеси та с. Нейдорф (Карманове) Тираспольського повіту Херсонської губернії. 1897–1917. Опис № 1: покажчик до справ // Державний архів Одеської області. Зведений каталог метричних книг. Випуск 1. 1797–1939. – Одеса: Прес-кур'єр, 2011. – С. 193–273.
- ²⁸ *Давтян Д. А.* История Храма Св. Григория Просветителя Армянской Апостольской церкви в Одессе. – Одесса, 2004. – 108 с.
- ²⁹ Держархів Одеської обл., ф. 39, оп. 4, спр. 7, а/з № 1239.
- ³⁰ Там само, ф. 39, оп. 5, спр. 75, а/з № 421.
- ³¹ Там само, спр. 355, а/з № 1447.
- ³² Там само, спр. 71, а/з № 883.
- ³³ Там само, спр. 79, а/з № 1698.
- ³⁴ Там само, спр. 83, а/з № 1694.
- ³⁵ Там само, спр. 75, а/з № 1594.

Поданы сведения о фондах Государственного архива Одесской области, в которых хранятся метрические книги религиозных учреждений и объединений разных вероисповеданий: православного, римо-католического, евангельско-лютеранского, реформатского, иудейского, мусульманского, евангельско-баптистского, старообряднического, меннонитского и др. Показано разнообразие и разновидность церковных книг, их делопроизводственные особенности, состояние разработки справочного аппарата и введения в научное обращение как ценных источников для исследования миграционных процессов и истории этнических общин на Юге Украины.

Ключевые слова: акты записи; баптисты; вероисповедания; этнические общины; иудеи; консистория; лютеране; миграции; меннониты; мусульмане; метрические книги; православные; протестанты; реформаты; римо-католики; сектанты; старообрядцы; фонды.

The article contains information about the collections the State Archives of Odessa Region, where are kept metrical books of religious institutions and of associations of different confessions: Orthodox, Roman Catholic, Evangelical Lutheran, Reformed, Jewish, Muslim, Evangelical Baptist, Old Believer, Mennonite, etc. . There is showing diversity of religious books, their record keeping features, state of development of reference system and introduction into scientific circulation as valuable sources for the study of migration history and ethnic communities in the South of Ukraine. Article amended list of collections received by the State Archives from the District and city departments of Registry Office of Odessa Region, and a list of publications on the topic.

Key words: the record; the Baptists; the religion; the ethnic communities; the Jews; the Consistory; the Lutherans; the migration; the Mennonites; the Muslims; the metric books; the Orthodox, the Protestant; the Reformed; the Roman Catholics; the sects; the Old Believers; the collections.